GABRIEL
GARCÍA MÁRQUEZ

Colonelului n-are cine să-i scrie

rao clasic

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Colonelului n-are cine să-i scrie

Traducere din limba spaniolă
ALEXANDRU CALCIU

editura rao

Colonelul deschise cutia şi văzu că nu mai rămăsese în

ea decât o linguriţă de cafea. Luă ibricul de pe plită, vărsă pe jos jumătate din apă şi râcâi cutia cu un cuţit până căzură în ibric şi ultimele fire de cafea amestecate cu rugina de pe tablă.

În vreme ce aştepta să fiarbă cafeaua, aşezat lângă soba de cărămidă, într-o atitudine încrezătoare şi nevinovată, colonelul avu straniul simţământ că în burtă îi încolţeau ciuperci şi ierburi veninoase. Era o zi de octombrie. O dimineaţă greu de trecut chiar pentru un om ca el, care supravieţuise atâtor dimineţi ca aceasta. Timp de cincizeci şi şase de ani – câţi trecuseră de la sfârşitul ultimului război civil – colonelul nu făcuse nimic altceva decât să aştepte. Octombrie era unul din puţinele lucruri care soseau.

Văzându-l intrând cu cafeaua în dormitor, soţia ridică apărătoarea de ţânţari. Noaptea avusese o criză de astmă şi acum o cuprinsese toropeala. Se ridică totuşi ca să ia ceaşca de cafea.

— Bea şi tu, îi spuse ea.

— Eu am băut, minţi colonelul. Mai era o linguriţă, cu vârf.

În clipa aceea se auzi un dangăt de clopot. Colonelul uitase de înmormântare. În vreme ce soţia îşi bea cafeaua, el desfăcu hamacul la un capăt, îl împături şi-l legă la capătul celălalt, după uşă. Femeia se gândi la mort. „S-a născut în 1922, îşi spuse ea. Exact la o lună după băiatul nostru. La şapte aprilie.”

Îşi bău mai departe cafeaua alternând sorbiturile cu respiraţia ei greoaie. Era o femeie făcută parcă din cartilagii albe, prinse de şira spinării sale arcuite şi ţepene. Respiraţia o necăjea în aşa măsură încât părea că afirmă ceva când punea vreo întrebare. Când termină de băut cafeaua, încă se mai gândea la mort.

— Trebuie să fie groaznic să te îngroape în octombrie, zise ea.

Soţul nu-i dădu însă atenţie. Deschise fereastra. Octombrie se instalase în curtea casei. Uitându-se la verdeaţa care se revărsa în culori aprinse, la minusculele galerii de râme, colonelul simţi din nou, în intestine, efectul funest al anotimpului.

— Mi-a intrat umezeala până-n oase, spuse el.

— Din pricina iernii, fu de părere soţia. De când a început să plouă ţi-am spus doar să-ţi pui ciorapii când te culci.

— De o săptămână dorm cu ei.

Ploua mărunt, dar fără încetare.

Colonelul ar fi preferat să se înfăşoare într-o pătură de lână şi să se urce din nou în hamac. Dangătul întrerupt al clopotelor îi aduse însă aminte de înmormântare. „A venit octombrie”, murmură el şi se îndreptă spre mijlocul camerei. Abia atunci îşi aminti de cocoşul legat de piciorul patului. Era un cocoş de lupte.

După ce duse ceaşca în bucătărie, întoarse pendula din salon, montată într-o cutie de lemn negeluit. Spre deosebire de dormitor, prea neîncăpător pentru respiraţia unei astmatice, salonul era larg, cu patru balansoare de răchită, aşezate în jurul unei măsuţe, pe care se afla şi o pisică de ipsos. Pe peretele din faţa pendulei se afla portretul unei femei cu voaluri, înconjurate de îngeraşi, într-o barcă plină de trandafiri.

Când întorsese ceasul, era şapte şi douăzeci. Duse apoi cocoşul în bucătărie, îl legă de piciorul maşinii de gătit, schimbă apa din cutie şi puse lângă ea un pumn de porumb. Un grup de copii pătrunsese în curte printr-o spărtură a gardului. Se apropiară, se aşezară în jurul cocoşului şi începură să-l privească în linişte.

— Nu vă mai uitaţi atâta la el! spuse colonelul. Cocoşii nu mai sunt buni de nimic dacă te tot uiţi la ei.

Copiii nu se sinchisiră. Unul dintre ei începu să cânte la muzicuţă un cântec la modă.

— Astăzi nu se cântă, îi spuse colonelul. Astăzi e o înmormântare.

Băiatul băgă muzicuţa în buzunarul pantalonilor şi colonelul se duse în cameră să se îmbrace în doliu.

Din cauza astmei soţiei, costumul său alb rămăsese necălcat. De aceea colonelul trebui să îmbrace până la urmă costumul cel vechi, de stofă neagră, pe care, după ce se căsătorise, îl punea numai la ocazii mari. I-a trebuit mult până să-l găsească pe fundul unui cufăr, împachetat în ziare şi presărat cu bulgări de naftalină, ca să fie ferit de molii. Întinsă pe pat, soţia continua să se gândească la mort.

— Trebuie să se fi întâlnit deja cu Agustín, spuse ea. S-ar putea să nu-i povestească în ce situaţie am ajuns după moartea lui.

— La ora aceasta or vorbi despre cocoşi, zise colonelul.

În cufăr dădu peste o umbrelă veche, enormă. O câştigase soţia lui la o tombolă, la care se strânseseră fonduri pentru partidul colonelului, în aceeaşi seară asistaseră la un spectacol în aer liber, care în ciuda ploii s-a jucat până la sfârşit. Colonelul, soţia şi băiatul lor, Agustín – care pe vremea aceea avea opt ani – au urmărit spectacolul până la capăt, sub umbrelă... între timp Agustín murise, iar pânza lucioasă a umbrelei fusese mâncată de molii.

— Ia uită-te ce a mai rămas din umbrela noastră de clovn, spuse colonelul, repetând o frază obişnuită de-a lui. Şi desfăcu deasupra capului un misterios sistem de spiţe metalice.

— Acum e bună numai pentru număratul stelelor. Zâmbi.

Soţia nici nu se osteni să se uite la umbrelă.

— Toate sunt aşa, murmură ea. Putrezim de vii. Închise ochii să se gândească mai bine la mort.

După ce se bărbieri, pe pipăite – pentru că oglindă nu mai avea de multă vreme – colonelul se îmbrăcă în linişte.

Pantalonii, strânşi tare pe picior – de parcă ar fi fost nişte indispensabili – şi legaţi pe gleznă cu nişte şireturi, se ţineau pe şold cu două bentiţe din aceeaşi stofă, care treceau prin două catarame aurite, cusute în dreptul şalelor. Nu purta curea. Cămaşa, de culoarea cartonului învechit, ţeapănă, se încheia cu un nasture din metal, care servea în acelaşi timp şi pentru gulerul fals. Dar cum gulerul fals era rupt, colonelul renunţă la cravată.

Făcea fiecare mişcare de parcă ar fi fost vorba de ceva extraordinar.

Oasele mâinilor sale păreau învelite într-o piele strălucitoare şi scorţoasă, cu pete roşii, la fel ca şi gâtul. Înainte de a-şi pune ghetele de lac, curăţă noroiul uscat de pe ramă.

Chiar în clipa aceasta soţia lui se uită la el şi-l văzu aşa, îmbrăcat ca în ziua în care se căsătoriseră. Abia acum îşi dădea ea seama cât de mult îmbătrânise colonelul.

— Te-ai îmbrăcat ca de zile mari, îi spuse.

— Înmormântarea de azi e ceva foarte însemnat, spuse colonelul. Omul ăsta este primul care a murit în ultimii ani de moarte bună.

Ploaia încetă după ora nouă. Colonelul era gata de plecare, când nevastă-sa îl apucă de mânecă.

— Piaptănă-te, îi spuse ea.

El încercă să-şi întindă cu un pieptene de os şuviţele de culoarea oţelului. Dar fu în zadar.

— Cred că semăn cu un papagal, spuse el.

Soţia îl privi cu atenţie. Se gândi că nu era chiar aşa. Colonelul nu semăna cu un papagal. Era un om uscat, cu oasele bine articulate, de parcă ar fi fost înşurubate. Ochii săi erau plini de vitalitate; nu părea nicidecum o mortăciune conservată în formol.

— Aşa arăţi bine, consimţi ea, şi când îl văzu că iese pe uşă adăugă: întreabă-l pe doctor dacă n-a uitat cumva de noi.

Locuiau în capul satului, într-o casă cu acoperişul din frunze de palmier şi cu pereţii scorojiţi. Deşi nu mai ploua, era multă umezeală peste tot. Colonelul o porni spre piaţă, pe o străduţă cu casele îngrămădite. Când intră pe uliţa principală îl cuprinse un fior. Cât cuprindeai cu ochii, satul era împodobit cu flori. Aşezate în faţa casei, femeile, în doliu, aşteptau să treacă mortul.

Când ajunse în piaţă, începu din nou să burniţeze. Din uşa salonului de biliard, proprietarul acestuia îl zări pe colonel şi-l strigă, deschizându-şi braţele:

— Colonele, aşteaptă puţin să-ţi împrumut umbrela.

Colonelul răspunse fără să întoarcă privirea:

— Mulţumesc, merge şi aşa.

Încă nu se pornise cortegiul. Oamenii, îmbrăcaţi în alb, cu cravate negre, stăteau la poartă şi discutau sub umbrele. Unul dintre ei îl văzu pe colonel sărind peste băltoacele din piaţă.

— Veniţi încoace! îi strigă, făcându-i loc sub umbrela lui.

— Îţi mulţumesc, prietene, spuse colonelul.

În schimb nu răspunse invitaţiei. Intră direct în casă ca s-o consoleze pe mama defunctului. Primul lucru pe care-l simţi fu mirosul de flori. Apoi începu să-i fie cald. Încercă să-şi facă loc prin mulţimea celor înghesuiţi în dormitor. Cineva îi puse mâna pe spate şi-l împinse spre fundul camerei, printr-un culoar de feţe împietrite, până în locul unde se vedeau – adânci şi dilatate – nările mortului.

Acolo şedea mama acestuia, gonind muştele de pe coşciug cu un evantai din frunze de palmier, îmbrăcate în negru, câteva femei se uitau la mort cu aceeaşi expresie cu care te uiţi la curentul unui râu. Deodată, se auzi o voce din fundul camerei. Colonelul dădu la o parte o femeie, o văzu din profil pe mama celui răposat şi îi puse o mână pe umăr. Strânse din dinţi.

— Sincerele mele condoleanţe, spuse el.

Femeia nu întoarse capul. Deschise gura şi scoase un

urlet. Colonelul tresări de teamă. Simţi cum este împins spre cadavru de o masă diformă, care izbucni într-un urlet sfâşietor. Încercă să se sprijine cu mâinile, dar nu dădu de perete. Dădu în schimb peste alţi oameni. Cineva îi spuse încet, la ureche, cu o voce blândă: „Încet, colonele”. Întoarse capul şi dădu cu ochii de mort. Dar nu-l recunoscu, pentru că era ţeapăn şi părea la fel de zăpăcit ca şi el, îmbrăcat în haine albe şi cu trompeta în mână. Când săltă capul, ca să poată respira puţin pe deasupra ţipetelor, văzu cum coşciugul, acoperit, pornise legănându-se spre uşă pe o pantă de flori, care se striveau de perete. Năduşise, îl dureau toate încheieturile. Câteva clipe mai târziu îşi dădu seama că se află în stradă pentru că burniţa îi venea în ochi, iar cineva îl apucă de braţ şi îi spuse:

— Grăbeşte-te, prietene, tocmai te aşteptam. Era don Sabas, naşul răposatului său fiu şi singurul conducător al partidului, care scăpase de persecuţiile politice şi continua să locuiască în sat.

— Îţi mulţumesc, prietene, spuse colonelul şi păşi, în tăcere, sub umbrelă.

Fanfara începu marşul funebru. Colonelul remarcă lipsa unui muzicant şi pentru prima oară avu certitudinea că mortul era mort de-a binelea.

— Sărmanul, oftă colonelul.

Don Sabas era răguşit. Ţinea umbrela în mâna stângă şi mânerul cam la înălţimea capului, fiind mai scund decât colonelul. Cei doi începură să discute după ce cortegiul ieşi din piaţă. Don Sabas îşi întoarse atunci spre colonel faţa sa tristă şi-l întrebă:

— Prietene, ce mai e cu cocoşul?

— Nimic nou, răspunse colonelul, în clipa aceea cineva strigă:

— Unde mergeţi cu mortul ăsta? Colonelul îşi ridică privirea. Îl văzu pe primar pe balconul postului de poliţie; părea că ţine un discurs. Era în indispensabili şi maiou, cu

obrajii umflaţi, nebărbieriţi. Fanfara încetă să mai cânte marşul funebru. O clipă mai târziu colonelul recunoscu vocea părintelui Angel, care vorbea, ţipând, cu primarul. Desluşi discuţia prin răpăitul picăturilor de ploaie care cădeau pe umbrele.

— Şi atunci? întrebă don Sabas.

— Atunci nimic, răspunse colonelul. Înmormântarea nu poate trece prin faţa postului de poliţie.

— Iar am uitat, exclamă don Sabas. Mereu uit că ne aflăm în stare de asediu.

— Dar nu e vorba de-o revoluţie, spuse colonelul. E vorba de un biet muzicant mort.

Cortegiul o porni pe alt drum. În partea de jos a satului, femeile se uitau la el muşcându-şi unghiile în linişte. Nu după multă vreme ieşiră în mijlocul străzii şi începură să-i strige mortului cuvinte de laudă, de mulţumire, de rămas-bun, de parcă le-ar fi putut asculta din coşciug. La cimitir colonelul se simţi rău. Ca să le facă loc celor care purtau mortul, don Sabas îl împinse pe colonel spre perete şi atunci văzu că acesta se învineţise la faţă.

— Ce-i cu tine? îl întrebă el.

Colonelul oftă.

— E octombrie, prietene.

Se întoarseră pe acelaşi drum. Se înseninase. Cerul, de un albastru intens, căpătase profunzime. „N-are să plouă”, se gândi colonelul şi se simţi mai bine, deşi rămase mai departe pe gânduri. Don Sabas îl întrerupse.

— Prietene, du-te la un doctor.

— Nu-s bolnav, spuse colonelul, întotdeauna însă în octombrie parcă aş avea în stomac nişte jivine.

— Aha, zise don Sabas. Şi ajungând în pragul casei sale, de curând terminate, cu două etaje şi ferestre din fier forjat, se despărţi de colonel.

Colonelul o porni spre casă indispus că trebuia să dezbrace costumul de zile mari. Puţin mai târziu ieşi din

nou, să cumpere de la băcănia din colţ o cutie de cafea şi o mână de porumb pentru cocoş.

Colonelul se ocupă de cocoş, deşi joia prefera să stea tot timpul în hamac.

Ploaia nu încetă câteva zile. Toată săptămâna avu impresia că i se întoarce stomacul pe dos. Nu închisese ochii câteva nopţi chinuit de şuierăturile astmaticei. Octombrie îi dădu puţină pace abia vineri după-masă când vremea se mai linişti. Tovarăşii lui Agustín – croitori ca şi el şi la fel de ahtiaţi după luptele de cocoşi – profitară de prilej şi veniră să privească cocoşul. Era în formă.

Colonelul se întoarse în cameră după ce în casă rămăsese numai el cu soţia. Femeia nu mai avea astâmpăr.

— Ce spun? îl întrebă ea.

— Sunt entuziasmaţi, o informă colonelul. Toţi strâng bani ca să parieze pe cocoş.

— Eu nu ştiu ce au găsit ei la un cocoş aşa de urât, îi spuse soţia. Mie mi se pare că-i anormal: are un cap prea mic faţă de picioare.

— Se spune că e cel mai bun din tot departamentul, replică imediat colonelul. Valorează în jur de douăzeci de pesos.

Era convins că un asemenea argument justifica hotărârea lui de a păstra cocoşul, moştenit de la fiul lor care fusese ciuruit de gloanţe în urmă cu nouă luni, fiindcă împrăştiase manifeste în timpul unei lupte de cocoşi.

— E o iluzie care costă scump, spuse femeia. Când o să se termine porumbul va trebui să-l hrănim cu ficaţii noştri.

Colonelul rămase pe gânduri în timp ce-şi căuta în dulap pantalonii de dril.

— Numai câteva luni, spuse el. Cu siguranţă că în ianuarie vor avea loc lupte de cocoşi. După aceea îl putem vinde la un preţ mai bun.

Pantalonii erau şifonaţi. Soţia îi calcă cu două fiare de călcat încălzite cu cărbuni.

— Şi-acum ce-ţi veni să pleci? îl întrebă ea.

— Poşta.

„Am uitat că astăzi e vineri”, îşi spuse ea, reîntorcându-se în cameră. Colonelul se îmbrăcase, dar nu-şi pusese pantalonii. Ea se uită la pantofii lui.

— Pantofii ăştia ar trebui aruncaţi, spuse ea. Ia tot ghetele de lac.

Colonelul se simţi dezolat.

— Parcă aş fi un copil orfan, protestă el. De fiecare dată când încalţ ghetele alea, am impresia că am fugit de la azil.

— Suntem orfani de băiatul nostru, îi spuse ea.

Cuvintele acestea îl convinseră. Se îndreptă spre port înainte de a fi sunat sirenele şalupelor. Purta ghete de lac, fără curea, şi cămaşă fără guler fals, închisă sus cu un nasture de metal. În dreptul sirianului Moise se uită la manevrele şalupelor. Călătorii se dădură jos frânţi de oboseală după cele opt ore de nemişcare. Erau cei de totdeauna: vânzători ambulanţi şi oameni simpli, care plecaseră săptămâna trecută şi se întorceau ca de obicei.

Ultima şalupă era cea a poştei. Colonelul o văzu, abia stăpânindu-şi nerăbdarea, cum se apropia de mal. Deasupra, legat de ţevi şi acoperit cu o muşama, zări sacul de poştă. Cei cincisprezece ani de aşteptare îi ascuţiseră spiritul de observaţie. Iar cocoşul îi ascuţise nerăbdarea. Din clipa în care şeful poştei se urcă în şalupă, dezlegă sacul şi-l aruncă pe spate, colonelul nu-şi mai dezlipi ochii de pe el.

Îl urmări tot timpul cât merse pe strada paralelă cu portul – un labirint de magazine şi barăci cu mărfuri colorate, expuse afară. De fiecare dată colonelul era cuprins de o nelinişte care, deşi se deosebea, era la fel de apăsătoare ca şi sentimentul groazei.

Medicul satului era la poştă şi aştepta ziarele.

— Soţia mi-a zis să vă întreb, domnule doctor, dacă vă

mai aduceţi aminte de noi, îi spuse colonelul.

Doctorul era tânăr şi avea un păr creţ şi lucios. Avea o dantură uimitor de perfectă, întrebă cum îi mergea astmaticei. Colonelul îi dădu explicaţii detaliate fără să-şi ia ochii de la şeful poştei, care punea corespondenţa în cutiile de scrisori, îl scotea din sărite indolenţa cu care se purta funcţionarul acesta.

Medicul îşi primi corespondenţa împreună cu pachetul de ziare. Puse deoparte buletinul de propagandă ştiinţifică. Apoi aruncă o privire peste scrisori. În timpul acesta, şeful poştei împărţea scrisorile celor de faţă. Colonelul se uită la cutia care corespundea literei sale. Un plic par avion, cu marginea albastră, îi puse nervii la încercare.

Medicul rupse banderola ziarelor. Se uită la principalele ştiri, în timp ce colonelul – cu ochii ţintă la căsuţă – aştepta ca şeful poştei să se oprească în dreptul ei. Dar nu se opri. Medicul se întrerupse din citit. Se uită la colonel. Apoi la şeful poştei, care stătea în faţa telegrafului, şi din nou la colonel.

— Noi am plecat, spuse el.

Şeful poştei nici măcar nu săltă capul.

— Nimic pentru colonel, spuse el.

Colonelului îi fu ruşine.

— Nu aşteptam nimic, minţi el. Se uită apoi la medic cu o privire de-a dreptul copilărească. Mie n-are cine să-mi scrie.

Se întoarseră fără să scoată o vorbă. Medicul era preocupat de ziarele lui. Colonelul păşea ca de obicei, semănând cu cineva care se întoarce din drum să caute o monedă pierdută. Era o după-amiază luminoasă. Din migdalii din piaţă cădeau ultimele frunze veştejite. Când ajunseră la uşa cabinetului, începuse să se întunece.

— Ce mai e nou? întrebă colonelul.

Medicul îi dădu câteva ziare.

— Habar n-am, spuse el. Din ce lasă cenzura să apară, e

greu să citeşti printre rânduri.

Colonelul citi titlurile mari. Ştiri internaţionale. Sus, pe patru coloane, o cronică despre naţionalizarea Canalului de Suez. Prima pagină era aproape toată ocupată de invitaţii la o înmormântare.

— Nu sunt speranţe de alegeri, spuse colonelul.

— Nu fi naiv, colonele, îi zise medicul. Suntem prea copţi la minte ca să mai sperăm în Mesia.

Colonelul dădu să restituie ziarele, dar medicul se împotrivi.

— Ia-le acasă. Le citeşti la noapte şi mi le dai înapoi mâine.

Nu mult după şapte, bătură în turn clopotele „cenzurei cinematografice”. Părintele Angel folosea acest mijloc pentru a atrage atenţia asupra moralităţii sau a lipsei de moralitate a filmului ce se da, conform listei cu aprecieri în acest sens pe care o primea în fiecare lună, cu poşta. Soţia colonelului numără douăsprezece bătăi de clopot.

— Prost pentru toţi, spuse ea. De un an încoace toate filmele sunt dăunătoare.

Coborî apărătoarea de ţânţari şi spuse în şoaptă:

— Lumea e coruptă.

Colonelul nu făcu însă niciun comentariu. Înainte de a se culca, legă cocoşul de piciorul patului. Închise casa şi dădu cu insecticid în dormitor. Apoi puse lampa pe jos, legă hamacul şi începu să citească ziarele.

Le citi în ordinea apariţiei şi de la prima la ultima pagină, inclusiv anunţurile. La unsprezece se auzi goarna care suna stingerea. O jumătate de oră mai târziu, colonelul termină de citit; deschise uşa dinspre curte; era întuneric beznă. Când se întoarse în cameră, soţia era trează.

— Nu se spune nimic de veterani? îl întrebă ea.

— Nimic, spuse colonelul. Stinse lampa şi apoi se sui în hamac. La început, cel puţin, publicau lista noilor

pensionari. Dar de cinci ani nu mai scot o vorbă despre asta.

Până după miezul nopţii plouă. Colonelul aţipi un pic, dar se trezi imediat chinuit de intestine. Descoperi că undeva în cameră picură. Învelit cu o pătură de lână până la gât încercă să desluşească prin întuneric locul unde picură. Un fir de sudoare rece îi alunecă pe şira spinării. Avea febră. Simţi cum pluteşte, în cercuri concentrice, ca într-un bazin de gelatină. Cineva vorbi. Colonelul îi răspunse din hamacul său de revoluţionar.

— Cu cine vorbeşti? întrebă femeia.

— Cu englezul deghizat în tigru care a apărut în tabăra colonelului Aureliano Buendia, răspunse colonelul. În văpaia febrei se răsuci în hamac. Era ducele de Malborough.

Se trezi sfârşit de oboseală. Când clopotul bătu pentru a doua oară, chemând la slujbă, se dădu jos din hamac şi pătrunse într-o lume înceţoşată, tulburată de cântecul cocoşului. Capul continua să i se învârtă în cercuri concentrice. Simţi greaţă. Ieşi în curte şi se îndreptă spre closet trecând prin murmurul fin şi prin mirosurile sumbre ale iernii. Interiorul barăcii de lemn cu acoperiş de tablă plutea în aburii amoniacali ai podelei. Când colonelul ridică capacul ţâşni un roi de muscoi.

Era o alarmă falsă. Aşezat pe vine pe podeaua din scânduri negeluite, simţi amărăciunea idealului pierdut. Nevoia grabnică de uşurare fu înlocuită de o durere surdă în pântece. „Nu mai încape îndoială, şopti el, întotdeauna mi se întâmplă acelaşi lucru în octombrie.” Şi rămase într-o aşteptare încrezătoare şi inocentă, până ce i se linştiră durerile care-i sfâşiau maţele. Apoi se întoarse în casă la cocoş.

— Azi-noapte ai delirat din cauza febrei, îi spuse soţia.

Abia refăcută după o săptămână de criză, ea începuse să facă ordine prin cameră. Colonelul se strădui să-şi aducă

aminte.

— N-am avut febră, minţi el. Am avut iar visul cu păianjenii.

Ca de obicei, după fiecare criză, soţia devenea nervoasă. În dimineaţa asta întoarse toată casa pe dos. Mută de la locul lor toate lucrurile, în afară de pendulă şi de tabloul cu nimfa. Era atât de mărunţică şi firavă, încât atunci când o vedeai umblând cu papucii ei pluşaţi, cu rochia ei neagră, închisă până la gât, îţi dădea impresia că poate trece şi prin zid. Dar înainte de prânz îşi recapătă consistenţa, greutatea ei de om. Cât stătea în pat, totul părea pustiu în jur. Acum însă, mişcându-se printre glastrele cu ferigi şi begonii, prezenţa ei umplea toată casa. „Dacă Agustín ar fi împlinit anul, aş cânta şi eu ceva, îşi spunea ea, în timp ce amesteca în cratiţa unde fierbeau tot soiul de bucate pe care un pământ tropical e capabil să le producă.

— Dacă ai chef să cânţi, cântă, o îndemnă colonelul. Face bine la fiere.

Medicul veni după masa de prânz. Colonelul şi soţia lui tocmai îşi beau cafeaua în bucătărie când el împinse poarta şi strigă:

— Iar mi-au murit bolnavii?

Colonelul se ridică să-l întâmpine.

— Chiar aşa, doctore, îi spuse, conducându-l spre salon. Eu întotdeauna am spus că ceasul dumitale merge după fabrica de împachetat fum.

Femeia trecu în cealaltă cameră ca să se pregătească pentru consult. Medicul rămase în salon cu colonelul, în ciuda căldurii, costumul lui de in imaculat degaja un aer de răcoare.

Când femeia anunţă că e gata, medicul îi înmână colonelului trei coli de hârtie băgate într-un plic. În timp ce intră în cameră îi spuse:

— Aici e tot ce n-au scris ziarele de ieri.

Colonelul bănuia acest lucru. Era o sinteză a ultimelor evenimente naţionale, trasă la şapirograf, pentru a fi răspândită în mod clandestin. Se vorbea despre opoziţia armată din interiorul ţării. Se simţi dărâmat. Trecuseră zece ani de informaţii clandestine şi tot nu învăţase că nicio ştire nu era mai surprinzătoare decât cea din luna care abia avea să înceapă. Când medicul se întoarse în salon, el terminase de citit.

— Pacienta asta e mai sănătoasă decât mine, spuse el. Cu o asemenea astmă eu aş putea trăi o sută de ani.

Colonelul îl privi posomorât, îi dădu înapoi plicul fără să scoată un cuvânt, dar medicul nu vru să-l primească.

— Dă-l mai departe, îi spuse el în şoaptă.

Colonelul băgă plicul în buzunarul pantalonilor. Soţia ieşi din cameră, spunând:

— Într-o zi ca asta am să mor şi am să mă duc în infern, doctore.

Doctorul răspunse în linişte, dezvelindu-şi smalţul, bun de reclamă, al dinţilor. Trase un scaun lângă măsuţă şi scoase din servietă câteva sticluţe cu mostre gratuite. Femeia se îndreptă spre bucătărie.

— Staţi puţin să vă fac o cafea.

— Nu, mulţumesc, spuse medicul. Scrise pe o foaie de hârtie cum se iau medicamentele. Resping categoric orice încercare de a fi otrăvit.

Femeia râse din bucătărie. Când termină de scris, medicul citi reţeta cu glas tare, pentru că ştia bine că nimeni nu putea să-i descifreze scrisul. Colonelul încercă să se concentreze. Întorcându-se din bucătărie, soţia descoperi pe faţa lui urmele chinurilor de peste noapte.

— Azi-noapte a avut febră, spuse ea, referindu-se la colonel. Vreo două ore a îndrugat tot felul de prostii de pe vremea războiului civil.

Colonelul se îngrozi.

— N-am avut nicio febră, insistă el, căutând să pară cât

mai calm. Şi apoi spuse, când am să mă simt prost nu mă dau pe mâna nimănui. Mă arunc eu singur la lada cu gunoi.

Se duse să caute ziarele.

— Mulţumesc pentru compliment, spuse medicul.

Ieşiră împreună şi porniră spre piaţă. Aerul era uscat. Asfaltul începuse să se topească de căldură. Când medicul îşi luă rămas-bun, colonelul îl întrebă încet, cu gura închisă:

— Cât vă datorăm, doctore?

— Deocamdată, nimic, spuse medicul, şi-l bătu uşor pe spate. Am să-ţi trimit o notă de plată umflată, când o să câştige cocoşul.

Colonelul se îndreptă spre croitorie ca să ducă plicul cu ştirile secrete tovarăşilor lui Agustín. Era singurul său refugiu de când camarazii lui de partid fuseseră omorâţi sau izgoniţi din sat, iar el rămăsese singur, fără altă ocupaţie decât aceea de a aştepta poşta, în fiecare vineri.

Căldura de după-amiază o făcu pe soţia sa mai vioaie. Aşezată printre begoniile de pe culoar, lângă un coş cu lucruri de aruncat, ea săvârşi din nou minunea de a face câte ceva din nimic. Croi gulere din mâneci, manşete din spate precum şi petece pătrate, drepte, alcătuite unele din bucăţele de diferite culori. Un greier începu să ţârâie în curte. Soarele era la asfinţit. Dar femeia nu zări razele sale agonizând pe begonii. Ridică privirea numai când colonelul se întoarse acasă, pe înnoptate. Atunci îşi puse mâinile la ceafă şi îşi trosni încheieturile zicând:

— Mi-e capul greu ca un pietroi.

— Întotdeauna ţi-a fost aşa, spuse colonelul, după care observă că nevastă-sa era, de sus şi până jos, plină de petece colorate. Parcă ai fi o ciocănitoare.

— Trebuie să fii pe jumătate ciocănitoare ca să te poţi îmbrăca, spuse ea. Îi arătă o cămaşă făcută din trei culori diferite, cu excepţia gulerului şi a manşetelor care aveau

aceeaşi culoare. Când te-oi duce la vreun carnaval n-ai altceva de făcut decât să-ţi scoţi haina.

O întrerupseră clopotele de la ora şase. „Îngerul Domnului o vesti pe Maria”, se rugă ea, cu glas tare, ducându-se cu toate lucrurile în dormitor. Colonelul stătu de vorbă cu copiii care, ieşind de la şcoală, veniseră să privească cocoşul. Apoi îşi aduse aminte că nu mai era porumb pentru a doua zi şi intră în dormitor ca să-i ceară bani soţiei.

— Cred că nu ne-au mai rămas decât cincizeci de centavos, spuse ea.

Păstra banii sub cuvertura de pe pat, legaţi într-un colţ de batistă. Erau banii de pe maşina de cusut a lui Agustín. Timp de nouă luni cheltuiseră banii aceştia, centavo după centavo, împărţindu-i între propriile lor nevoi şi nevoile cocoşului. Acum mai rămăseseră numai două monede, una de douăzeci şi alta de zece centavos.

— Cumpără o livră de porumb, spuse femeia. Cu restul cumperi cafea pentru mâine şi patru livre de brânză.

— Şi un elefant aurit, ca să-l agăţ la uşă, continuă colonelul. Numai porumbul costă patruzeci şi doi de centavos.

Se gândiră o clipă.

— Cocoşul este o orătanie, aşa că poate să mai aştepte, spuse la început soţia, dar mutra pe care o făcu soţul o obligă să se mai gândească.

Colonelul se aşeză pe pat, cu coatele pe genunchi, făcând să sune monedele în mână.

— Nu depinde de mine, spuse el, după câteva clipe. Dacă ar fi după mine, l-aş face rasol chiar astă-seară. Trebuie să fie tare plăcută o indigestie de cincizeci de pesos. Făcu o pauză ca să strivească un ţânţar ce i se aşezase pe gât. Apoi o urmări cu privirea pe soţia sa, în timp ce ea se mişca prin cameră. Ceea ce mă îngrijorează, sfârşi el, sunt sărmanii băieţi care fac economii.

Femeia căzu pe gânduri. Înconjură toată camera pompând insecticid. Colonelul găsi că mişcările ei aveau ceva fantastic, parcă ar fi convocat spre consultare toate spiritele casei, în cele din urmă femeia puse pompa pe policioara cu icoane şi îşi fixă privirea ochilor ei siropoşi în ochii siropoşi ai colonelului.

— Cumpără porumb, spuse ea. Numai Dumnezeu ştie cum o s-o scoatem la capăt.

„Aceasta-i minunea înmulţirii pâinilor”, repeta colonelul de fiecare dată când se aşezau la masă. Cu uimitoarea ei îndemânare de a peteci, împleti şi repara, se părea că soţia lui descoperise şi soluţia pentru a ţine gospodăria din nimic. Octombrie prelungi aşteptarea. Umezeala fu înlocuită de toropeală, întremată de soarele arămiu, femeia dedică trei după-amieze pieptănatului. „Acuma să te ţii”, spuse colonelul când o văzu în prima după-masă desfăcându-şi părul cu un pieptene cu dinţi rari. A doua zi după-masă, aşezată în curte, cu un cearşaf alb în poală, femeia folosi un pieptene mai fin ca să scape de păduchii care se înmulţiseră în timpul crizei. La urmă se spălă pe cap cu apă de levănţică, aşteptă să se usuce şi îşi strânse părul la ceafă răsucindu-l de două ori şi prinzându-l cu un pieptene. Colonelul aşteptă. Noaptea, în hamac, fără să închidă ochii, se chinui multe ceasuri gândindu-se la soarta cocoşului. Miercuri însă l-au cântărit şi era în formă.

În după-masa aceea, când tovarăşii lui Agustín plecară vorbind veseli despre victoria sigură a cocoşului, colonelul se simţi şi el în formă. Nevastă-sa îl tunse. „M-ai întinerit cu douăzeci de ani”, spuse el, pipăindu-şi capul. Femeia se gândi că soţul ei are dreptate.

— Când mă simt bine sunt capabil să mă iau la trântă cu doi voinici deodată.

Convingerea aceasta dură doar câteva ore. În casă nu mai era nimic de vânzare, în afara ceasului şi a tabloului. Joi noaptea, când nu mai aveau niciun ban, soţia se arătă îngrijorată de situaţia în care se găseau.

— Nu-ţi face nicio grijă, o consolă colonelul. Mâine vine poşta.

A doua zi aşteptă şalupele în faţa cabinetului doctorului.

— Avionul este un lucru minunat, spuse colonelul cu ochii la sacul poştei. Se spune că poate ajunge în Europa într-o noapte.

— Aşa e, răspunse medicul, făcându-şi vânt cu o revistă ilustrată.

Colonelul îl descoperi pe şeful poştei într-un grup care aştepta să se termine manevrele şi să sară în şalupă. Sări primul. Primi din partea căpitanului un plic sigilat. Apoi se urcă să ia sacul poştei, care era legat între două butoaie cu petrol.

— Totuşi, e şi el în pericol câteodată, spuse colonelul. Îl pierdu din vedere pe şeful poştei, dar îl regăsi printre sticlele colorate ale căruciorului cu răcoritoare. Omenirea, continuă el, nu progresează în zadar.

— În prezent, e mai sigur ca o şalupă, spuse medicul. La douăzeci de mii de picioare înălţime se zboară deasupra furtunilor.

— Douăzeci de mii de picioare, repetă perplex colonelul, fără să-şi poată imagina bine cifra.

Medicul începu să răsfoiască revista. O desfăcu dând ambele mâini în lături până rămase complet nemişcat.

— Există o stabilitate perfectă, spuse el.

Colonelul era cu ochii pe şeful poştei, îl văzu cum bea un suc cu spumă roz, ţinând paharul în mâna stângă. Cu dreapta ţinea sacul de poştă.

— Şi-apoi, pe mare sunt vase în permanent contact cu avioanele de noapte, continuă medicul. Cu atâtea precauţiuni e mai sigur ca o şalupă.

Colonelul se uită la el.

— Bineînţeles, spuse el. Trebuie să fie ca şi cum ai sta acasă pe covor.

Şeful poştei se îndreptă direct spre el. Colonelul se dădu înapoi, pradă unei tulburări irezistibile, încercând să descifreze numele scris pe plicul sigilat. Şeful poştei deschise sacul. Îi înmână medicului pachetul cu ziare.

Rupse apoi plicul cu corespondenţă recomandată, verificând dacă nu lipseşte ceva, şi după aceea citi numele destinatarilor. Medicul desfăcu ziarele.

— Tot problema Suezului, zise el, citind titlurile mai mari. Occidentul pierde teren.

Colonelul nu citi titlurile. Făcu un mare efort să-şi învingă durerea din stomac.

— De când s-a instaurat cenzura, ziarele nu mai scriu decât despre Europa, spuse el. Cel mai bun lucru ar fi ca europenii să vină încoace, iar noi să ne ducem în Europa. Aşa ar şti toată lumea ce se întâmplă în ţara lui.

— Pentru europeni America de Sud este un individ cu mustăţi, cu chitară şi pistol, spuse medicul, râzând deasupra ziarului. Europenii nu înţeleg problema.

Şeful poştei îi înmână corespondenţa. Băgă restul în sac şi îl închise din nou. Medicul începu să-şi citească scrisorile. Dar înainte de a rupe plicurile se uită la colonel. Apoi la şeful poştei.

— Pentru colonel, nimic?

Colonelul se simţi cuprins de groază. Şeful poştei aruncă sacul pe umeri, coborî treptele şi răspunse fără să întoarcă capul:

— Colonelului n-are cine să-i scrie.

Contrar obiceiului său, n-o porni direct spre casă. Bău o cafea la croitor, în timp ce prietenii lui Agustín se uitau prin ziare. Se simţea înşelat. Ar fi preferat să rămână acolo până vinerea următoare, numai să nu apară în faţa neveste-sii cu mâinile goale. Dar când croitoria se închise, trebui să înfrunte realitatea. Soţia îl aştepta.

— Nimic? îl întrebă ea.

— Nimic, răspunse colonelul.

Vinerea următoare se duse din nou în port. Şi ca în fiecare vineri se întoarse acasă fără scrisoarea aşteptată…

— Am aşteptat cât a fost de aşteptat, îi spuse în seara aceea soţia. Trebuie să aibă cineva o răbdare de bou, ca

tine, ca să poată aştepta o scrisoare timp de cincisprezece ani.

Colonelul se sui în hamac şi începu să citească ziarele.

— Trebuie să ne aşteptăm rândul, spuse el. Noi avem numărul o mie opt sute douăzeci şi trei.

— De când îl aşteptăm, numărul ăsta a ieşit de două ori la loterie, îi replică soţia.

Colonelul citi ca de obicei ziarele, de la prima până la ultima pagină, inclusiv anunţurile. Dar de data aceasta nu se concentra. În timpul lecturii se gândi la pensia lui de veteran. Cu nouăsprezece ani în urmă, când Congresul a votat legea, a avut nevoie de opt ani ca să-şi dovedească drepturile. Apoi i-au mai trebuit încă şase ani ca să fie luat în evidenţă. Aceasta a fost ultima scrisoare pe care a primit-o colonelul.

Termină de citit după ce auzi stingerea. Când vru să stingă lampa, îşi dădu seama că soţia lui încă nu adormise.

— Mai ai tăietura aceea de ziar? Femeia rămase pe gânduri.

— Da. Trebuie să fie cu celelalte hârtii.

Ieşi de sub apărătoarea de ţânţari şi scoase din dulap o casetă de lemn în care se afla un pachet de scrisori, puse pe date şi legate cu un elastic. Găsi anunţul unui birou de avocatură, care se angaja să se ocupe în mod activ de pensiile de război.

— De când ţi-am spus să schimbi avocatul am fi avut timp să cheltuim toţi banii, îi zise ea înmânându-i bucăţica de ziar.

— N-o să avem nimic de câştigat dacă o să ne bage în groapă cu banii alături, în coşciug, ca pe indieni.

Colonelul citi petecul de hârtie tăiat dintr-un ziar cu doi ani în urmă. Îl băgă în buzunarul cămăşii agăţate după uşă.

— Partea proastă e că pentru schimbarea avocatului am avea nevoie de bani.

— Ba deloc, vorbi soţia, cu hotărâre. Ai să le scrii să-ţi reţină, cât o fi, din pensie, când ai s-o primeşti. Numai aşa o să dea dovadă de interes.

Aşa că sâmbătă după-masă colonelul se duse la avocat. Îl găsi lenevind în hamac. Era un negru înalt cât o statuie şi nu mai avea decât incisivii de sus. Îşi puse în picioare nişte papuci cu tălpi de lemn şi deschise fereastra biroului, aflat deasupra unei pianole prăfuite. Printre rulourile pianolei erau vârâte tot felul de hârtii: tăieturi din *Gazeta oficială*, lipite în vechi registre de contabilitate, şi o colecţie incompletă de buletine fiscale. Pianola, căreia îi lipseau clapele, servea totodată de birou. Avocatul se aşeză în fotoliu. Colonelul îi spuse ce-l doare, înainte de a-i dezvălui în întregime adevăratul scop al vizitei sale.

— Eu v-am avertizat că nu e o chestiune care să se rezolve peste noapte, îi spuse într-un răgaz avocatul. Era zdrobit de căldură. Se lăsă pe spate şi îşi făcu vânt cu un carton de reclamă. Oamenii mei îmi scriu destul de des şi îmi spun că nu trebuie să disperăm.

— Dar asta se întâmplă de cincisprezece ani, replică colonelul. Seamănă cu povestea cu cocoşul roşu.

Avocatul făcu o descriere foarte ilustrativă a coclaurilor administrative. Fotoliul era prea strâmt pentru şoldurile lui tomnatice.

— Acum cincisprezece ani era mai uşor, spuse el. Pe atunci exista Asociaţia municipală a veteranilor, alcătuită din membrii celor două partide. Îşi umplu plămânii cu aerul încins şi pronunţă sentinţa, parcă abia atunci ar fi creat-o: Unirea face puterea.

— În cazul ăsta n-a făcut-o, spuse colonelul, dându-şi seama, pentru prima dată, de singurătatea lui. Toţi tovarăşii mei au murit, aşteptând poşta.

Avocatul rămase neclintit.

— Legea a fost votată prea târziu, spuse el. Nu oricine a avut norocul dumitale, să fie colonel la douăzeci de ani. Şi

apoi, cum nu s-au alocat fonduri speciale, guvernul a trebuit să facă schimbări în buget.

De fiecare dată aceeaşi istorie. De fiecare dată când auzea acest lucru, colonelul era cuprins de remuşcări.

— Dar asta nu-i o pomană, spuse el. Nu-i vorba să ni se facă o favoare. Noi ne-am pus pielea în joc ca să salvăm Republica.

Avocatul îşi desfăcu larg braţele.

— Aşa e, colonele, spuse el. Ingratitudinea oamenilor nu are margini.

Şi povestea asta o ştia colonelul. O auzise pentru prima oară a doua zi după tratatul de la Neerlandia, când guvernul a promis ajutoare de drum şi îndemnizaţii la două sute de ofiţeri ai Revoluţiei. Cu tabăra instalată în jurul giganticului copac *ceiba* din Neerlandia, un batalion revoluţionar, compus în mare parte din adolescenţi fugiţi de la şcoală, a aşteptat timp de trei luni. Apoi s-au întors la casele lor, pe banii lor şi au aşteptat mai departe. După aproape şaizeci de ani, colonelul tot mai aştepta.

Înfierbântat de amintiri, colonelul adoptă o atitudine plină de importanţă, îşi sprijini în şold mâna dreaptă – oase cusute cu fibre nervoase – şi şopti:

— Eu unul am să iau o hotărâre.

Avocatul rămase cu gura căscată.

— Cum adică?

— Îmi schimb avocatul.

O raţă urmată de câţiva boboci aurii intră în birou. Avocatul se sculă ca s-o gonească.

— Cum vrei dumneata, colonele, spuse el, alungind păsările. Cum vrei dumneata. Dacă aş putea face minuni, n-aş mai sta în ograda asta de păsări. Propti uşa cu un băţ şi se aşeză din nou pe scaun.

— Băiatul meu a muncit toată viaţa, spuse colonelul. Casa mi-e ipotecată. Legea pensiilor a fost o pensie viageră pentru avocaţi.

— Pentru mine, nu, protestă avocatul. Am cheltuit până la ultimul ban pentru intervenţii.

Colonelul suferi la gândul că fusese nedrept.

— Asta am vrut să spun şi eu, se corectă el. Îşi şterse fruntea cu mâneca. Cu căldura asta ruginesc şi piuliţele capului.

Peste câteva clipe, în căutarea procurii, avocatul întoarse toată casa pe dos. Soarele înainta spre mijlocul camerei simple şi cu duşumeaua negeluită. După ce căută, fără niciun rezultat prin toate părţile, avocatul se lăsă, gâfâind, în patru labe şi ridică o legătură de hârtii de sub pianolă.

— Am găsit-o. Înmână colonelului o foaie de hârtie ştampilată. Va trebui să le scriu oamenilor mei să anuleze copiile, trase el concluzia.

Colonelul şterse hârtia de praf şi o băgă în buzunarul de la cămaşă.

— Rupe-o chiar dumneata, îi spuse avocatul.

— Nu, răspunse colonelul. Sunt douăzeci de ani de amintiri. Şi aşteptă ca avocatul să-şi continue căutarea.

Dar acesta nu mai căuta nimic. Se duse spre hamac să se şteargă de sudoare. De acolo se uită la colonel, prin aerul care clocotea.

— Am nevoie şi de acte, spuse colonelul.

— Ce fel de acte?

— Justificative.

Avocatul desfăcu braţele.

— Asta chiar că nu mai e posibil, colonele.

Colonelul se alarmă. În calitate de casier al Revoluţiei, în circumscripţia Macondo, făcuse o istovitoare călătorie de şase zile cărând fondurile războiului civil, cu două cufere legate pe spinarea unui catar. Ajunsese în tabăra de la Neerlandia târând după el catârul mort de foame, cu o jumătate de oră înainte de semnarea tratatului. Colonelul Aureliano Buendia, intendentul general al forţelor

revoluţionare de pe litoralul Atlanticului, îi întinsese chitanţa de primire a fondurilor şi indusese cele două cufere în inventarul capitulării.

— Sunt documente de o valoare incalculabilă, spuse colonelul. E o chitanţă scrisă chiar de colonelul Aureliano Buendia.

— De acord, spuse avocatul. Dar documentele acestea au trecut prin mii de mâini, prin mii şi mii de birouri până să fi ajuns la cine ştie ce serviciu din Ministerul de Război.

— Documente de acest fel nu pot trece neobservate de niciun funcţionar, spuse colonelul.

— Dar în ultimii cincisprezece ani s-au schimbat de atâtea ori funcţionarii, preciza avocatul. Gândeşte-te şi dumneata că au fost şapte preşedinţi şi că fiecare preşedinte şi-a schimbat de cel puţin zece ori cabinetul şi că fiecare ministru şi-a schimbat slujbaşii de cel puţin o sută de ori.

— Dar nimeni n-a putut să ia documentele la el acasă, spuse colonelul. Fiecare funcţionar nou a trebuit să le găsească la locul lor.

Avocatul îşi pierdu răbdarea.

— Şi apoi, dacă hârtiile astea ar pleca acum din minister, ar trebui să facă acelaşi drum în sens invers.

— Nu-i nimic, spuse colonelul.

— Ar dura câteva secole.

— Nu-i nimic. Cine a aşteptat mult poate să aştepte şi puţin.

Puse pe măsuţa din salon un carnet cu hârtie liniată, tocul, călimara şi sugativa şi lăsă deschisă uşa camerei, ca să se poată consulta, dacă va fi nevoie, cu soţia. Ea se ruga cu mătăniile în mână.

— În cât suntem astăzi?

— În 27 octombrie.

Scrise ca un elev silitor, cu mâna în care ţinea tocul aşezată pe sugativă, cu şira spinării dreaptă, ca să favorizeze respiraţia – aşa cum îl învăţaseră la şcoală. Căldura deveni insuportabilă. O picătură de sudoare căzu pe scrisoare. Colonelul o usca tamponând-o cu sugativa. Apoi încercă să şteargă cuvintele, dar făcu o pată şi mai mare de cerneală. Nu se dădu bătut. Făcu o acoladă şi scrise pe margine „drepturi obţinute”. Apoi citi tot paragraful.

— În ce zi m-au încadrat?

Soţia îi răspunse, fără să-şi întrerupă rugăciunea.

— În 12 august 1949.

Peste câteva clipe începu să plouă. Colonelul umplu o foaie cu litere mari, mâzgălite puţin copilăreşte, aşa cum învăţase la şcoala primară din Manaure. Mai scrise o pagină până la jumătate şi o semnă.

Îi citi soţiei scrisoarea. Ea aprobă fiecare frază dând din cap. Când termină de citit, colonelul închise plicul şi stinse lampa.

— Poţi să rogi pe careva să ţi-o bată la maşină.

— Nu, răspunse colonelul. Am obosit tot cerând favoruri.

Timp de o jumătate de oră auzi cum ploaia cădea pe frunzele de palmier de pe acoperiş. Deasupra satului se abătu potopul. După ce se sună stingerea, undeva, în casă, începu să picure.

— Asta trebuia s-o fi făcut de multă vreme, spuse soţia. Întotdeauna e mai bine să te înţelegi direct.

— Niciodată nu e prea târziu, spuse colonelul, cu gândul la apa care picura. Poate că totul se va rezolva când o să expire ipoteca de pe casă.

— Mai sunt doi ani, zise soţia.

El aprinse lampa ca să vadă unde picură. Puse în dreptul picăturii cutia din care mânca cocoşul şi se întoarse în dormitor urmărit de zgomotul metalic al apei care picura în cutia goală.

— E posibil ca din interes pentru bani să rezolve problema înainte de luna ianuarie, spuse el, şi cu aceasta se convinse şi pe sine. Atunci Agustín o să împlinească anul şi o să putem merge la cinema.

Ea râse încetişor.

— Nici măcar nu-mi mai amintesc de michi mauşi, spuse ea.

Colonelul încercă s-o vadă prin apărătoarea de ţânţari.

— Când ai fost ultima oară la cinema?

— În 1931. Rula *Voinţa mortului.*

— A fost cu bătaie?

— N-am aflat niciodată. În clipa în care fantoma încerca să-i fure fetei colierul, a început potopul.

Adormiră în răpăitul ploii. Colonelul simţi o uşoară durere în intestine. Dar nu se nelinişti. Mai avea niţel şi supravieţuia unui nou octombrie. Se înveli cu o pătură de lână şi câteva clipe simţi respiraţia greoaie, uşor perceptibilă, a soţiei, în timp ce plutea purtat de vise.

Soţia se trezi.

— Cu cine vorbeşti?

— Cu nimeni, spuse colonelul. Mă gândeam că la adunarea din Macondo noi am avut dreptate când i-am spus colonelului Aureliano Buendia să nu se predea. Din cauza asta totul s-a dus de râpă.

A plouat toată săptămâna. La 2 noiembrie – împotriva

voinţei colonelului –, soţia s-a dus să pună flori pe mormântul lui Agustín. S-a întors de la cimitir pradă unei noi crize. A fost o săptămână grea. Mai grea decât cele patru săptămâni ale lunii octombrie cărora colonelul nu crezuse că o să le supravieţuiască. Medicul veni s-o vadă pe bolnavă şi ieşi din cameră strigând: „Cu o astmă ca aceasta eu aş trăi până aş apuca să îngrop tot satul”. Dar după aceea vorbi între patru ochi cu colonelul şi îi prescrise un regim special.

Şi colonelul suferi o nouă criză. Se chinui ore în şir pe closet, scăldat într-o sudoare rece, simţind cum putrezeşte şi cum se desprindeau din el, bucată cu bucată, maţele. „Din cauza iernii”, îşi repetă el, fără să dispere. „Totul o să fie altfel când n-o să mai plouă.” Şi crezu acest lucru convins fiind că o să trăiască până în clipa în care va sosi scrisoarea.

De data aceasta îi reveni lui sarcina să asigure economia familiei. Fu nevoit ca de multe ori să-şi calce pe inimă şi să ceară credit la prăvăliile învecinate. „Numai până săptămâna viitoare”, spunea el, fără ca măcar el să fie sigur că nu-i adevărat. „Am nişte părăluţe ce trebuiau să-mi sosească încă de vineri.” După criză, soţia îl privi mirată.

— Ai ajuns numai piele şi os.

— Mă îngrijesc ca să mă pot vinde, spuse colonelul. Sunt deja comandat pentru o fabrică de clarinete.

În realitate mai trăia numai cu speranţa în scrisoare. Sfârşit, cu oasele frânte de nesomn, n-avu timp să se ocupe nici de nevoile lui, nici de cocoş. În a doua jumătate a lunii noiembrie crezu că pasărea o să moară, după ce două zile rămăsese fără porumb. Atunci îşi aduse aminte de nişte păstăi de fasole, pe care le atârnase în iulie deasupra sobei. Desfăcu tecile şi îi dădu cocoşului o cană de seminţe uscate.

Soţia îl văzu.

— Vino încoace, îi spuse ea.

— Imediat, răspunse el, căutând să vadă cum se va purta cocoşul. Foamea e cel mai bun bucătar.

Îşi găsi soţia încercând să se ridice în capul oaselor. Corpul ei, vlăguit, emana un miros de plante medicinale. Rosti cuvintele, unul după altul, cu o precizie calculată:

— Termină imediat cu cocoşul ăsta.

Colonelul prevăzuse clipa asta. O aştepta din după-amiaza în care fiul lor fusese răpus, iar el se hotărâse să păstreze cocoşul. Avusese timp să se gândească.

— N-are niciun rost, îi răspunse femeii. Peste trei luni o să fie lupte de cocoşi şi atunci o să-l putem vinde cu un preţ mai bun.

— Nu-i vorba de bani, îi spuse soţia. Când o să vină băieţii, spune-le să-l ia şi să facă ce vor cu el.

— De dragul lui Agustín, spuse colonelul, invocând un argument dinainte pregătit. Închipuieşte-ţi cum ar fi arătat băiatul nostru când ar fi venit să ne anunţe victoria cocoşului.

Femeia se gândi într-adevăr la băiatul ei.

— Blestemaţii ăştia de cocoşi au fost pierzania lui! strigă ea. Dacă la 3 ianuarie ar fi stat acasă, nu l-ar fi ajuns ceasul rău. Apoi întinse spre uşă degetul arătător şi spuse: Parcă îl văd ieşind cu cocoşul sub braţ. I-am spus să aibă grijă, să nu i se întâmple ceva la luptele de cocoşi, dar el s-a strâmbat la mine şi mi-a spus: „Taci, mamă, că în seara asta o să fim putrezi de bogaţi”.

Căzu sfârşită. Colonelul o împinse uşor spre pernă. Ochii lui întâlniră alţi ochi, întocmai ca ai lui.

— Caută să stai nemişcată, îi spuse, simţindu-i răsuflarea şuierândă în propriii lui plămâni.

Soţia căzu într-o stare de somnolenţă. Închise şi el ochii. Când îi deschise, într-un târziu, respiraţia ei părea mai liniştită.

— Gândeşte-te în ce situaţie ne aflăm. E păcat să ne

luăm pâinea de la gură şi s-o dăm unui cocoş.

Colonelul îşi şterse fruntea cu cearşaful.

— Nimeni nu moare în trei luni.

— Şi între timp ce mâncăm? întrebă femeia.

— Nu ştiu, spuse colonelul. Dar dacă ar fi fost să murim de foame, am fi murit de mult.

Cocoşul – sănătos tun – stătea în faţa farfurioarei goale. Când îl văzu pe colonel, scoase un strigăt gutural, aproape omenesc, şi-şi zvârli capul pe spate. Colonelul îi zâmbi, complice:

— Viaţa e grea, camarade.

Ieşi afară. Se plimbă prin sat fără să se gândească la nimic, fără să încerce măcar să se convingă că problema lui era fără ieşire. Păşi pe uliţe uitate până ce se simţi fără vlagă. Atunci se întoarse acasă. Soţia îl auzi intrând şi îl chemă la ea în cameră.

— Ce e?

Ea răspunse fără să se uite la el:

— Am putea vinde pendula.

Colonelul se gândise şi el la asta.

— Sunt sigură că Álvaro o să-ţi dea pe loc patruzeci de *pesos.* Gândeşte-te ce iute a cumpărat maşina de cusut.

Era vorba de croitorul la care lucrase Agustín.

— As putea să vorbesc cu el mâine-dimineaţă, încuviinţă colonelul.

— Ba n-ai să vorbeşti cu el mâine-dimineaţă, preciza ea. O să iei chiar acuma pendula, i-o pui pe masă şi îi zici: „Álvaro, ţi-am adus pendula asta ca să mi-o cumperi”. El o să înţeleagă imediat.

Colonelul se simţi nenorocit.

— E ca şi cum ar trebui să car Sfântul Mormânt, protestă el. Dacă mă văd pe uliţă cu ditamai dulăpoiul, am să şi apar într-un cântec de Rafael Escalona.

De data aceasta soţia îl convinse. Ea însăşi dădu jos pendula, o înveli în ziare şi i-o puse în braţe.

— Nu te întorci acasă fără cei patruzeci de pesos, îi spuse ea.

Colonelul o porni spre croitorie cu pachetul sub braţ. Îi găsi pe tovarăşii lui Agustín aşezaţi în faţa uşii.

Unul dintre ei îi oferi un scaun. Colonelului i se învălmăşiră gândurile în cap.

— Mulţumesc, sunt în trecere.

Álvaro ieşi afară. Pe culoar, pe o sârmă prinsă de doi pari, întinse o bucată de dril. Era un băiat cu trăsături aspre, colţuroase, cu privirea rătăcită. Şi el îi spuse să ia loc. Colonelul căpătă încredere. Rezemă scăunelul de uşor şi se aşeză ca să aştepte până ce Álvaro avea să rămână singur şi avea să-i poată propune afacerea. Imediat îşi dădu seama că era înconjurat de chipuri de nepătruns.

— Nu cumva v-am deranjat? întrebă el.

Ceilalţi protestară. Unul dintre ei se aplecă şi îi spuse cu o voce abia perceptibilă:

— A scris Agustín.

Colonelul privi uliţa pustie.

— Ce spune?

— Ca de obicei.

Îi cerură manifestul. Colonelul îl păstra în buzunarul de la pantaloni.

Apoi, fără să scoată o vorbă, începu să bată toba cu degetele pe pachet până când îşi dădu seama că cineva se uită la el. Rămase nemişcat.

— Ce ai acolo, colonele?

Colonelul îşi feri privirea de ochii verzi, pătrunzători ai lui Germán.

— Nimic, minţi el. Duc ceasul la neamţ, să mi-l repare.

— Nu fi prost, colonele, zise Germán, încercând să-i smulgă pachetul. Aşteaptă puţin să-l controlez eu.

El se opuse. Nu spuse nimic, dar pleoapele i se învineţiră. Ceilalţi insistară.

— Lasă-l, colonele. Se pricepe la mecanică.

— N-aş vrea să-l deranjez.

— Nu-i niciun deranj, zise Germán, luând ceasul. Neamţul te jupoaie de zece pesos şi ţi-l dă tot aşa.

Intră în croitorie cu ceasul. Álvaro cosea la maşină. În fund, sub o chitară agăţată într-un cui, o fată cosea nasturi. Deasupra chitarei, un anunţ:

„Sunt interzise discuţiile politice”. Colonelul simţi cum îl părăsesc puterile. Îşi sprijini picioarele în stinghia scăunelului.

— Rahat, colonele.

El se cutremură.

— Fără vorbe dintr-astea, spuse el. Alfonso îşi potrivi ochelarii pe nas ca să poată privi mai bine ghetele colonelului.

— Ai nişte ghete date dracului, colonele!

— Asta poţi s-o spui şi fără cuvinte murdare, zise colonelul, şi îi arătă tălpile ghetelor de lac. Monştrii ăştia au patruzeci de ani şi abia acuma le-a fost dat să audă o înjurătură.

— E gata, se auzi dinăuntru vocea lui Germán, odată cu soneria ceasului, în casa de alături, o femeie bătu în peretele despărţitor şi strigă:

— Ia lăsaţi chitara că Agustín n-a împlinit încă anul.

Cineva pufni în râs.

— E pendula!

Germán ieşi afară cu pachetul.

— N-avea nimic, spuse el. Dacă vrei merg cu dumneata acasă ca s-o aranjez pe perete.

Colonelul refuză oferta.

— Cât îţi datorez?

— Nimic, colonele, răspunse Germán, reluându-şi locul în grup. În ianuarie o să plătească cocoşul.

Colonelul prinse atunci momentul aşteptat.

— Vreau să-ţi propun ceva, spuse el.

— Ce anume?

— Îţi fac cadou cocoşul. Privi feţele celor din jur. Vă dăruiesc cocoşul la toţi.

Germán se uită la el năucit.

— Eu sunt prea bătrân pentru aşa ceva, spuse mai departe colonelul, cu o voce aspră, convingătoare. E o răspundere prea mare pentru mine. De câteva zile am impresia că bietul cocoş e pe moarte.

— Nu-ţi face nicio grijă, colonele, spuse Alfonso. Cocoşul îşi schimbă penele în perioada asta.

— Luna viitoare se va simţi bine, confirmă Germán.

— Orice ar fi, nu-l mai vreau, spuse colonelul.

Germán îl străpunse cu privirea.

— Gândeşte-te bine ce faci, colonele, insistă el. Lucrul cel mai important e ca tocmai dumneata să duci la luptă cocoşul lui Agustín.

Colonelul se gândise la aceasta.

— Îmi dau seama, spuse el. De aceea l-am şi ţinut până acuma. Strânse din dinţi şi se simţi că are putere să continue. Partea proastă este că mai sunt încă trei luni.

Germán înţelese despre ce e vorba.

— Dacă e numai pentru atâta, atunci nu-i nimic, spuse el.

Şi făcu o propunere. Ceilalţi acceptară. Când colonelul se întoarse acasă, pe înserat, cu pachetul sub braţ, soţia lui se simţi dezamăgită.

— N-am făcut nimic, îi răspunse el. Dar acuma nu mai contează. Băieţii o să aibă ei grijă de hrana cocoşului.

— Aşteaptă niţel şi am să-ţi împrumut o umbrelă.

Don Sabas deschise un dulap zidit în peretele biroului său. Lăsă să se vadă interiorul în dezordine, plin cu cizme de călărie, scări de şa, curele şi o găleată de aluminiu plină cu boabe de nemţişor-de-câmp, pentru leac. În partea de sus, erau agăţate umbrele de ploaie – o jumătate de duzină – şi una de soare, de damă. Văzând toate astea, colonelul se gândi la distrugerile unei catastrofe.

— Mulţumesc, prietene, spuse el, cu coatele pe fereastră. Prefer să aştept până se opreşte ploaia.

Don Sabas nu închise dulapul. Se instala în fotoliu, în dreptul ventilatorului. După aceea scoase din sertar o seringă înfăşurată în vată.

Colonelul se uită, prin ploaie, la migdalii plumburii. Era o după-amiază pustie.

— Ploaia îţi pare cu totul altfel dacă o priveşti de la fereastră, spuse colonelul. Ai zice că plouă peste alt sat.

— Ploaia e ploaie oricum ai privi-o, îi replică don Sabas. Puse seringa la fiert, pe geamul care acoperea biroul. Ăsta-i un sat de rahat.

Colonelul ridică din umeri. Făcu câţiva paşi prin birou – o încăpere cu dale verzi, cu mobilă tapiţată în culori vii. În fund, claie peste grămadă, saci cu sare, burdufuri cu miere şi şei. Don Sabas îl urmări cu o privire ştearsă.

— În locul dumitale aş gândi la fel, spuse colonelul.

Se aşeză, picior peste picior, cu privirea liniştită, aţintită spre omul aplecat deasupra biroului. Un om mărunt, voluminos, însă cu carnea fleşcăită, având în ochi tristeţea unei broaşte râioase.

— Du-te la doctor, amice, zise don Sabas. De când cu înmormântarea, arăţi cam dărâmat.

Colonelul săltă capul.

— Mă simt perfect, spuse el.

Don Sabas aşteptă să fiarbă seringa.

— Dacă aş putea spune acelaşi lucru! se plânse el. Ferice de dumneata că poţi să mănânci şi scara de la şa. Se uită la mâinile lui păroase, acoperite cu pete de culoare închisă. În afară de verighetă, purta un inel cu piatră neagră.

— Asta aşa e, admise colonelul.

Don Sabas îşi chemă soţia prin uşa care lega biroul de restul casei. Urmă după aceea o tristă explicaţie despre regimul alimentar. Scoase din buzunarul cămăşii un flacon şi puse pe birou o pilulă albă, de mărimea unui bob de fasole.

— E un chin să mergi cu asta peste tot. Parcă aş merge cu moartea în buzunar.

Colonelul se apropie de birou. Examina pilula în palmă până când don Sabas îl pofti s-o guste.

— Serveşte la îndulcit cafeaua, îi explică el. Este zahăr, dar fără zahăr.

— Bineînţeles, spuse colonelul cu o voce dulceagă. E ca şi cum s-ar trage clopotele, dar fără clopote.

După ce soţia îi făcu injecţia, don Sabas puse coatele pe birou îngropându-şi faţa în palme. Colonelul nu ştia cum să se mai aşeze. Femeia scoase ventilatorul din priză şi-l puse pe casa de bani. Apoi se îndreptă spre dulap.

— Umbrela are ceva comun cu moartea, spuse ea.

Colonelul nu-i dădu atenţie. Plecase de acasă la orele patru, cu gândul să se ducă să aştepte poşta, dar ploaia îl obligă să se adăpostească în biroul lui don Sabas. Când se auziră sirenele şalupelor, mai ploua încă.

— Toată lumea spune că moartea este o femeie, zise mai departe soţia lui don Sabas. Era voinică, mai înaltă decât soţul ei şi avea un neg păros pe buza de sus. Felul ei de a vorbi îţi amintea de bâzâitul unui ventilator. Mie însă nu

mi se pare că-i femeie, zise ea. Închise dulapul şi se întoarse ca să-l întrebe din privire pe colonel: Eu cred că e un animal cu copite.

— E posibil, admise colonelul. Uneori se întâmplă lucruri foarte ciudate.

Şi-l închipui pe şeful poştei sărind în şalupă, cu un impermeabil pe el. Trecuse o lună de când îşi schimbase avocatul. Avea tot dreptul să aştepte un răspuns. Soţia lui don Sabas continuă să vorbească despre moarte până ce observă că colonelul era dus pe gânduri.

— Ei, prietene, mata ai ceva pe suflet.

Colonelul se ridică.

— Chiar aşa, minţi el. Mă gândesc că e ora cinci şi că nu i s-a făcut injecţie cocoşului.

Ea rămase cu gura căscată.

— Să-i faci injecţie unui cocoş! Parcă ar fi o fiinţă omenească! strigă ea. Asta-i un sacrilegiu.

Don Sabas nu mai putu rezista, îşi ridică faţa, în care năvălise tot sângele.

— Mai taci odată din gură îi porunci soţiei.

Ea îşi puse mâinile la gură!

— A trecut o jumătate de oră de când îl plictiseşti pe prietenul meu cu prostiile tale.

— Da de unde, protestă colonelul.

Femeia ieşi trântind uşa. Don Sabas îşi şterse gâtul cu o batistă stropită cu lavandă. Colonelul se apropie de fereastră. Ploua cu nemiluita. O găină cu picioare lungi, galbene, traversa piaţa pustie.

— E adevărat că i se fac cocoşului injecţii?

— E adevărat, zise colonelul. Antrenamentele încep săptămâna viitoare.

— E un lucru îndrăzneţ, spuse don Sabas. Dumneata nu eşti pentru aşa ceva.

— De acord, zise colonelul. Dar asta nu-i un motiv ca să-i sucesc gâtul.

— E o încăpăţânare prostească, spuse don Sabas, îndreptându-se spre fereastră.

Colonelul simţi în faţă ceva ca suflarea unor foale. Ochii prietenului lui îi inspirau milă.

— Ascultă sfatul meu, prietene, spuse don Sabas. Vinde cocoşul ăsta până nu e prea târziu.

— Niciodată nu-i târziu pentru nimic, spuse colonelul.

— Nu fi necugetat, insistă don Sabas. E o afacere dublă. Pe de o parte, scapi de bătaia asta de cap şi, pe de altă parte, bagi în buzunar nouă sute de pesos.

— Nouă sute de pesos! exclamă colonelul.

— Nouă sute.

Colonelul îşi imagină cifra.

— Dumneata crezi că-mi dă cineva atâta bănet pe cocoş?

— Nu-i vorba de crezut, răspunse don Sabas. Sunt absolut sigur.

Era cifra cea mai mare pe care colonelul o auzise după ce restituise fondurile Revoluţiei. Când părăsi biroul lui don Sabas simţea o puternică încleştare în maţe, dar îşi dădu seama că de data aceasta nu mai era din cauza anotimpului. Când ajunse la poştă se adresă direct şefului:

— Aştept o scrisoare urgentă. Cu avionul.

Şeful poştei se uită în căsuţe. Când termină, puse din nou scrisorile la literele respective fără să spună nimic.

Dădu din mâini şi îi aruncă colonelului o privire plină de înţeles.

— Trebuie să sosească neapărat, spuse colonelul.

Şeful poştei ridică din umeri.

— Singurul lucru care soseşte neapărat este moartea, colonele.

Soţia îl aştepta cu o farfurie de terci de mălai. El mâncă în linişte, cu pauze lungi, ca să se poată gândi după fiecare lingură dusă la gură. Aşezată în faţa lui, femeia îşi dădu seama că se petrecea ceva în capul lui.

— Ce-i cu tine? îl întrebă.

— Mă gândesc la funcţionarul de care depinde pensia, minţi colonelul. Peste cincizeci de ani noi o să stăm liniştiţi în pământ, în timp ce bietul om o să se chinuiască în fiecare vineri aşteptând pensionarea.

— Asta-i semn rău, spuse femeia, înseamnă că ai început să te resemnezi.

Continuă să mănânce terciul, dar în clipa următoare îşi dădu seama că soţul ei era cu gândul în altă parte.

— Singurul lucru pe care trebuie să-l faci acum este să mănânci terciul.

— E foarte bun, spuse colonelul. De unde a apărut?

— De la cocoş, îi răspunse soţia. Băieţii au adus atâta porumb, încât cocoşul s-a hotărât să-l împartă cu noi! Asta-i viaţa.

— Aşa e, oftă colonelul. Viaţa e lucrul cel mai bun din câte s-au inventat.

Se uită la cocoşul legat de piciorul sobei şi de data aceasta i se păru o pasăre deosebită. Femeia se uită şi ea la cocoş.

— Azi a trebuit să-i gonesc pe copii cu ciomagul. Au adus o găină bătrână s-o calce cocoşul.

— Nu-i prima oară, spuse colonelul. Tot aşa făceau băieţii prin sate şi cu colonelul Aureliano Buendia. Îi aduceau fetişcane ca să le „calce”.

Femeia râse cu hohote. Cocoşul scoase un sunet gutural care se auzi pe culoar ca o discuţie în surdină.

— Uneori mă gândesc că pasărea asta o să vorbească, spuse femeia.

Colonelul se mai uită o dată la el.

— E un cocoş care face toţi banii, spuse el. În timp ce sorbea lingura cu terci, făcu câteva socoteli. Ne-ar ajunge să mâncăm trei ani.

— Iluzia nu se mănâncă, spuse soţia.

— Nu se mănâncă, dar ţine de foame, observă colonelul.

— E ceva în genul pilulelor vrăjite ale lui don Sabas.

Toată noaptea dormi prost încercând să-şi scoată din cap tot felul de cifre. A doua zi, la masa de prânz, soţia îi servi două farfurii de terci şi mâncă şi ea fără să ridice capul, fără să scoată un cuvânt. Colonelul se simţi cuprins de o dispoziţie sumbră, îşi întrebă nevasta:

— Ce-i cu tine?

— Nimic, răspunse ea.

Colonelul însă avu impresia că de data asta venise rândul femeii să mintă. Încercă s-o consoleze, dar ea nu se înduplecă.

— Nu-i nimic deosebit, spuse ea. Mă gândesc că o să se împlinească două luni de la înmormântare şi eu nici măcar nu le-am trimis condoleanţe.

Chiar în seara aceea s-a dus să le transmită. Colonelul o însoţi până la casa celui răposat şi apoi se duse la cinematograf, atras de muzica transmisă de difuzoare. Aşezat în uşa casei, părintele Angel stătea de veghe ca să-i vadă pe cei care intrau la cinema, în ciuda celor douăsprezece avertizări. Lumina orbitoare, muzica stridentă şi ţipetele copiilor ridicau parcă o barieră. Unul dintre copii îl ameninţă pe colonel cu o puşcă din lemn.

— Ce se aude cu cocoşul, colonele? îl întrebă preotul, cu o voce autoritară.

Colonelul ridică din mâini.

— Ce să se audă? Bine.

Un afiş ţipător acoperea toată faţada cinematografului. *Fecioara de la miezul nopţii.* Înfăţişa o femeie într-o rochie de bal, cu un picior dezvelit până la coapsă. Colonelul continuă să rătăcească prin împrejurimi, până ce, în depărtare, se auziră tunete. Abia atunci se duse după nevastă-sa.

Nu se mai afla în casa celui răposat. Şi nici acasă nu era. Colonelul se gândi că nu mai era mult până ce paznicul o să sune stingerea, dar văzu că se oprise ceasul. Aşteptă, simţind cum se apropia furtuna de sat. Tocmai când se

pregătea să plece din nou, intră şi soţia lui.

Duse cocoşul în dormitor. Femeia se schimbă, apoi merse în salon să bea apă tocmai când colonelul termina de întors ceasul şi aştepta să se sune stingerea, ca să-l potrivească.

— Unde ai fost? o întrebă colonelul.

— Pe la vecini, spuse femeia.

Puse paharul la loc, fără să-şi privească soţul, şi se întoarse în dormitor.

— Nimeni n-ar fi crezut că o să plouă aşa devreme.

Colonelul nu făcu niciun comentariu. Când se auzi stingerea puse limba ceasului la unsprezece, închise geamul şi duse scaunul la loc. În vremea aceasta soţia îşi rostea rugăciunea.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare, spuse colonelul.

— La care?

— Unde ai fost?

— Am stat de vorbă, spuse ea. De atâta vreme n-am mai ieşit din casă.

Colonelul legă hamacul. Închise casa şi dădu cu insecticid peste tot. Apoi puse lampa pe jos şi se sui în hamac.

— Te înţeleg, spuse el. Cel mai trist lucru, când eşti în mizerie, e să fii nevoit să spui minciuni.

Ea oftă adânc.

— Am fost la părintele Angel să-i cer un împrumut. I-am lăsat zălog verighetele.

— Şi el ce-a spus?

— Că e păcat să vinzi lucrurile sfinte. Şi vorbi mai departe de după apărătoarea de ţânţari: Acum două zile am încercat să vând ceasul.

Nimeni nu-l vrea pentru că acum s-au pus în vânzare, în rate, ceasuri moderne, cu cifre luminoase. Poţi vedea ora şi pe întuneric.

Colonelul îşi dădu seama că cei patruzeci de ani de viaţă

în comun, de foame în comun, de suferinţe în comun, nu i-au fost îndeajuns ca să-şi cunoască soţia. Simţi că ceva îmbătrânise în dragostea lor.

— Nu vor să cumpere nici tabloul, spuse ea. Aproape toată lumea are unul la fel. Am fost tocmai până în partea unde locuiesc turcii.

Colonelului îi pieri cheful.

— Aşa că acum toată lumea ştie că murim de foame.

— Mă simt obosită, spuse femeia. Bărbaţii nu înţeleg problemele unei gospodării. De câteva ori am pus pietre la fiert, să nu ştie vecinii că de mai multe zile n-avem ce pune în oală.

Colonelul se simţi jignit.

— Asta-i o adevărată înjosire!

Femeia se dădu jos şi merse spre hamacul lui.

— Sunt hotărâtă să termin odată cu izmenelile şi cu fasoanele din casă! spuse ea. Vocea începu să i se înăbuşe de mânie. M-am săturat până peste cap de resemnare şi de demnitate.

Colonelului nu i se mişcă niciun muşchi.

— Sunt douăzeci de ani de când aşteptăm câte-n lună şi-n stele, pe care ţi le-au promis după toate alegerile lor şi de pe urma cărora n-avem decât un băiat mort! continuă ea. Nimic altceva n-avem decât un băiat mort!

Colonelul se deprinsese cu asemenea reproşuri.

— Ne-am făcut datoria, spuse el.

— Iar dumnealor şi-au făcut rost să primească o mie de pesos pe lună, în Senat, de douăzeci de ani! i-o reteză femeia. Uită-te la don Sabas, cu casa aia a lui de două etaje, care nu-i mai ajunge să-şi păstreze bănetul. Când a venit în sat să vândă alifii avea un şarpe răsucit în jurul gâtului.

— Dar o să moară de diabet, spuse colonelul.

— Iar tu o să mori de foame. Ca să vezi că demnitatea nu se mănâncă.

O întrerupse un fulger. Tunetul se prăvăli în stradă, intră în dormitor şi se rostogoli pe sub pat ca o grămadă de bolovani. Femeia fugi spre pat ca să caute mătăniile.

Colonelul zâmbi.

— Asta ţi se întâmplă pentru că nu-ţi ţii limba. Ţi-am spus mereu că Dumnezeu ţine cu mine.

În realitate, se simţea tare amărât. Peste câteva clipe stinse lampa şi începu să se gândească prin întunericul spintecat de fulgere. Îşi aduse aminte de Macondo. Colonelul aşteptase zece ani ca să se împlinească cele promise la Neerlandia. În toropeala somnului de după-amiază văzu sosind un tren galben şi prăfuit, încărcat cu bărbaţi, femei şi animale moarte de căldură, claie peste grămadă, până şi pe acoperişul vagoanelor. Bântuia febra bananelor. În douăzeci şi patru de ore răsturnaseră pe dos tot satul. „Eu plec, spusese atunci colonelul. Mirosul de banane îmi întoarce stomacul pe dos.” Şi plecă din Macondo cu primul tren, miercuri, 27 iunie 1906, la orele două şi optsprezece minute, după-masa. A avut nevoie de o jumătate de secol ca să-şi dea seama că nu avusese nicio clipă de răgaz după ce Neerlandia s-a predat.

Deschise ochii.

— Atunci nici nu trebuie să ne mai gândim.

— La ce?

— La cocoşul ăsta, spuse colonelul. Chiar mâine am să-l vând lui don Sabas, cu nouă sute de pesos.

Prin fereastră pătrundeau în birou urletele animalelor castrate, însoţite de strigătele lui don Sabas. „Dacă nu vine în zece minute, am plecat”, îşi puse în gând colonelul, după două ore de aşteptare. Mai aşteptă însă douăzeci de minute. Tocmai se pregătea să plece când don Sabas intră în birou, urmat de un grup de argaţi. Trecu de câteva ori prin faţa colonelului fără să se uite la el. Îl descoperi abia după ce plecară argaţii.

— Pe mine mă aştepţi, prietene?

— Da, prietene, spuse colonelul. Dar dacă eşti prea ocupat, pot trece mai târziu.

Don Sabas trecu în cealaltă cameră şi nu-l mai ascultă.

— Mă întorc îndată, spuse el.

Era o amiază fierbinte. Biroul strălucea de lumina care năvălea din stradă. Ameţit de căldură, colonelul închise ochii fără să vrea şi imediat începu s-o viseze pe nevastă-sa. Soţia lui don Sabas intră pe vârfuri.

— Dormi în pace, spuse ea. Am să las persienele, pentru că în biroul ăsta e un adevărat infern.

Colonelul o urmări cu privirea, cu totul absent. După ce închise fereastra, ea vorbi din penumbră.

— Dumneata visezi adesea?

— Uneori, îi răspunse colonelul ruşinat că aţipise. Aproape de fiecare dată visez că mă încurc în nişte pânze de păianjen.

— Eu am coşmaruri în fiecare noapte, îi spuse femeia. Tare aş vrea să ştiu cine sunt necunoscuţii cu care mă întâlnesc în somn. Puse ventilatorul în priză. Săptămâna trecută mi-a apărut o femeie la capul patului. Am avut curajul s-o întreb cine e şi mi-a răspuns: „Sunt femeia care a murit acum doisprezece ani în camera aceasta”.

— Dar casa a fost construită numai de doi ani, spuse colonelul.

— Aşa e, spuse femeia. De unde se vede că până şi morţii greşesc.

Ventilatorul, zbârnâind, aduse răcoare. Colonelul se simţi neliniştit, chinuit de moleşeală şi de sâcâitoarea femeie care trecu de la vise direct la reîncarnarea sufletelor. Tocmai aştepta să prindă o pauză ca să-şi ia rămas-bun, când intră în birou don Sabas cu vătaful lui.

— Ţi-am încălzit supa de patru ori, îi spuse femeia.

— N-ai decât s-o încălzeşti şi de zece ori, îi zise don Sabas. Dar nu mă mai bate la cap.

Deschise casa de bani şi îi dădu vătafului un teanc de bani şi tot felul de porunci. Vătaful ridică persienele ca să-şi poată număra banii. Don Sabas îl văzu pe colonel în fundul biroului, dar nu schiţă niciun gest. Continuă să discute cu vătaful.

Colonelul se ridică în clipa în care cei doi se pregăteau să iasă iarăşi din birou. Don Sabas se opri înainte de a deschide uşa:

— Ce doreşti, prietene?

Colonelul văzu că vătaful se uită la el.

— Nimic, prietene. Aş vrea să vorbesc cu dumneata.

— Orice ar fi, spune-mi repede. Nu pot să pierd niciun minut.

Rămase cu mâna pe clanţă. Colonelul simţi cum trec cele mai lungi clipe din viaţa lui. Strânse din dinţi.

— În problema cocoşului, şopti el.

Atunci don Sabas deschise uşa.

— În problema cocoşului, repetă el, zâmbind şi împingându-l pe vătaf spre culoar. Lumea se prăpădeşte şi dumnealui îi dă întruna cu cocoşul lui. Apoi se adresă colonelului: Prea bine, colonele. Mă întorc îndată.

Colonelul rămase nemişcat, în mijlocul biroului, până ce auzi paşii celor doi bărbaţi în celălalt capăt al culoarului.

După aceea ieşi să se plimbe prin satul care-şi făcea somnul de duminică după-masa. La croitorie nu era nimeni. Cabinetul doctorului nu era închis. Nimeni nu păzea mărfurile din magazinele sirienilor. Râul părea o tablă de oţel. Un bărbat dormea în port, pe patru butoaie de petrol, cu o pălărie trasă pe faţă ca să-l apere de soare. Colonelul se îndreptă spre casă având convingerea că nimeni, în afară de el, nu se mai mişca la ora aceea în tot satul.

Soţia îl aştepta cu masa de prânz.

— Am luat ceva pe datorie, cu promisiunea c-o să plătim mâine-dimineaţă, îi explică ea.

În timpul mesei, colonelul îi povesti cele întâmplate în ultimele trei ore. Ea îl ascultă nerăbdătoare.

— Tu nu eşti un bărbat adevărat, asta e! îi spuse ea după aceea. Parcă te-ai duce să ceri de pomană când ar trebui să te prezinţi cu capul sus, să-l chemi deoparte şi să-i spui: „Prietene, m-am hotărât să-ţi vând cocoşul”.

— Aşa e, spuse colonelul, trăim doar câteva clipe.

Femeia luă o atitudine energică. Chiar în dimineaţa aceea făcuse ordine în casă şi se îmbrăcase altfel ca de obicei, cu pantofii cei vechi ai soţului, cu un şorţ de muşama şi legată la cap cu o cârpă înnodată de o parte şi de alta.

— Nu te pricepi deloc la afaceri. Când trebuie să vinzi ceva trebuie să ai aceeaşi mutră ca atunci când cumperi.

Colonelul descoperi la ea ceva caraghios.

— Rămâi aşa, o întrerupse el, zâmbind. Semeni exact cu omuleţul de pe reclama de ovăz Quaker.

Ea îşi scoase cârpa de pe cap.

— Eu îţi vorbesc serios. Chiar acum duc cocoşul şi fac pariu cu tine, pe ce vrei tu, că mă întorc peste o jumătate de oră cu nouă sute de pesos.

— Ţi s-au urcat sutele la cap, spuse colonelul. Ai şi început să te joci cu banii de pe cocoş.

O potoli cu greu. Ea nu făcuse altceva toată dimineaţa decât să-şi făurească vise în legătură cu programul următorilor trei ani, fără chinul din fiecare vineri. Pregătise casa ca să primească cei nouă sute de pesos. Făcuse o listă cu lucrurile neapărat necesare care le lipseau, fără să uite o pereche de pantofi noi pentru colonel. Rezervase în dormitor un loc pentru oglindă. Renunţarea la aceste proiecte o făcu acum să se simtă oarecum ruşinată şi necăjită.

După-masă dormi puţin. Când se trezi, colonelul stătea în curte.

— Şi acum ce faci? îl întrebă ea.

— Mă gândesc, spuse colonelul.

— Atunci totul s-a rezolvat. Poţi să contezi pe banii ăştia peste cincizeci de ani.

În realitate, colonelul se hotărâse să vândă cocoşul chiar în după-amiaza aceea. Se gândi la don Sabas, care trebuia să fie singur în biroul lui, pregătindu-se, în faţa ventilatorului, pentru injecţia de fiecare zi. Îşi închipui ce are să-i răspundă.

— Ia cu tine cocoşul, îl sfătui nevastă-sa când se pregătea să plece. Ştii doar că sfântul e de ajuns să se arate ca să se înfăptuiască minunea.

Colonelul se împotrivi. Ea îl conduse până la poartă, neliniştită, aproape disperată.

— N-are nicio importanţă dacă mai sunt şi alţii la el în birou, îi zise ea. Tu îl iei de braţ şi nu-i dai drumul până nu-ţi dă cei nouă sute de pesos.

— Au să creadă că punem la cale vreo lovitură.

Ea nu-i dădu atenţie.

— Ţine minte că tu eşti stăpânul cocoşului, insistă ea. Ţine minte că tu eşti cel care face o favoare.

— Bine.

Don Sabas se afla în dormitor, cu medicul.

— Intră acum, prietene, îi spuse nevasta lui don Sabas.

Doctorul îl pregăteşte ca să facă o călătorie până la moşie de unde o să se întoarcă abia joi.

Colonelul se zbătu între două forţe opuse: în ciuda hotărârii sale de a vinde cocoşul, ar fi vrut să sosească cu o oră mai târziu ca să nu dea ochii cu don Sabas.

— Pot să aştept.

Nevasta lui don Sabas insistă. Îl conduse în dormitor unde se afla soţul ei, întins pe pat, în indispensabili, cu ochii lui fără culoare aţintiţi asupra medicului. Colonelul aşteptă până ce medicul încălzi eprubeta cu urina pacientului, mirosi aburul ce ieşea din aceasta şi îi făcu lui don Sabas un semn de aprobare.

— Va trebui să-l împuşte, spuse medicul, apropiindu-se de colonel. Diabetul este o boală prea domoală ca să-i facă praf pe bogătaşi.

— Dumneata însă, cu blestematele astea de injecţii de insulină, ai făcut tot posibilul ca să-l ajuţi, spuse don Sabas, sărind pe fesele lui fleşcăite. Noroc că sunt un os greu de ros.

După aceea se adresă colonelului: Ia zi, prietene. Când te-am căutat azi n-am mai zărit nici măcar pălăria dumitale.

— Eu nu port pălărie, ca să nu fiu nevoit s-o scot în faţa nimănui.

Don Sabas începu să se îmbrace. Medicul băgă în buzunarul hainei o eprubetă cu sânge. Apoi făcu ordine în geamantănaş. Colonelul se gândi că doctorul are să-şi ia rămas-bun.

— Doctore, zise el, în locul dumitale eu i-aş trimite prietenului nostru o notă de plată de o sută de mii de pesos. Aşa n-ar mai fi atât de ocupat.

— Eu i-am propus afacerea asta, dar cu un milion de pesos, spuse doctorul. Sărăcia e cel mai bun leac pentru diabet.

— Mulţumesc pentru reţetă, zise don Sabas, în timp ce

se chinuia să-şi vâre imensa burtă în pantalonii de călărie. N-o accept ca să te feresc pe dumneata de nenorocirea de a fi bogat.

Medicul îşi privi dinţii în încuietoarea nichelată a geamantănaşului. Se uită la ceas fără pic de grabă. Şi în timp ce don Sabas îşi punea cizmele, se adresă pe neaşteptate colonelului:

— Ei, colonele, ce se mai aude cu cocoşul?

Colonelul îşi dădu seama că medicul aştepta fără doar şi poate un răspuns de la el. Strânse din dinţi.

— Nimic, prietene, şopti el. Am venit să-l vând.

Don Sabas tocmai îşi pusese cizmele.

— Foarte bine, prietene, spuse el, fără urmă de emoţie. E lucrul cel mai inteligent pe care-l poţi face.

— Sunt prea bătrân pentru asemenea încurcături, se justifică atunci colonelul în faţa chipului de nepătruns al medicului. Dacă aş avea douăzeci de ani mai puţin, ar fi altceva.

— Dumneata vei avea întotdeauna cu douăzeci de ani mai puţin, îi replică medicul.

Colonelul îşi recăpătă respiraţia. Aşteptă ca don Sabas să mai spună ceva, dar acesta nu mai zise nimic, îmbrăcă o scurtă de piele, cu fermoar, şi se pregăti să iasă din dormitor.

— Dacă vrei, vorbim săptămâna viitoare, zise colonelul.

— Asta voiam să-ţi spun şi eu, zise don Sabas. Am un client care poate o să-ţi dea patru sute de pesos. Trebuie însă să aşteptăm până joi.

— Cât? întrebă medicul.

— Patru sute de pesos.

— Auzisem că valorează mult mai mult, zise medicul.

— Dumneata îmi vorbeai de nouă sute de pesos, spuse colonelul, slujindu-se de nedumerirea medicului. E cel mai bun cocoş din tot departamentul.

Don Sabas îi răspunse medicului:

— În alte timpuri oricine ar fi dat o mie de pesos pe cocoş. Acuma însă nimeni nu îndrăzneşte să apară în arenă cu un cocoş aşa de bun. Riscă întotdeauna să fie împuşcat în timpul luptelor de cocoşi. I se adresă apoi colonelului cu o mâhnire studiată: Asta am vrut să-ţi spun, prietene.

Colonelul dădu din cap.

— Bine, zise el.

Merse după ei pe culoar. Medicul rămase în salon ca să-i dea nevestei lui don Sabas un medicament „pentru răul ăsta care-l apucă deodată pe om şi nu ştie ce-i cu el”. Colonelul îl aşteptă în birou. Don Sabas deschise casa de bani, îşi vârî bani în toate buzunarele şi îi întinse colonelului patru bancnote.

— Aicea-s şaizeci de pesos, îi zise el. Când ai să vinzi cocoşul ne socotim noi.

Colonelul îl însoţi pe medic prin port şi prin bazarul care începuse să prindă viaţă odată cu răcoarea serii. Un şlep plin cu trestie-de-zahăr cobora pe firul apei. Colonelul găsi că doctorul este un om neobişnuit de închis.

— Şi dumneata cum te simţi, doctore?

Medicul ridică din umeri.

— Potrivit, spuse el. Dar cred că trebuie să mă duc şi eu la un doctor.

— E din pricina iernii, spuse colonelul. Mie mi se întorc maţele pe dos.

Medicul îl examina cu o privire complet lipsită de interes profesional. Îi salută pe sirienii aşezaţi în uşa magazinelor lor. În dreptul cabinetului, colonelul îi arătă medicului de ce era el nevoit să vândă cocoşul.

— Nu puteam face altceva, îi explică. Pasărea asta se hrăneşte cu carne de om.

— Singurul animal care se hrăneşte cu carne de om e don Sabas, spuse medicul. Sunt sigur că o să revândă cocoşul cu nouă sute de pesos.

— Dumneata crezi aşa ceva?

— Sunt sigur, afirmă medicul. E o afacere la fel de bună ca şi faimosul lui pact patriotic cu primarul.

Colonelul nu voia să creadă aşa ceva.

— Prietenul meu a încheiat pactul acela ca să-şi salveze pielea. De aceea a putut să rămână în sat.

— Şi de aceea a putut să cumpere cu jumate preţ averea colegilor lui de partid, pe care primarul îi gonea din sat, îi replică medicul. Cum nu găsea cheile, bătu în uşă. Apoi vru să spulbere naivitatea colonelului: Nu fi naiv, îi spuse. Pe don Sabas îl interesează aurul mai mult decât propria lui piele.

Soţia medicului plecă după cumpărături. Colonelul o însoţi până la bazarele sirienilor chibzuind la cele spuse de medic.

— Caută-i numaidecât pe băieţi şi spune-le că ai vândut cocoşul, îl sfătui ea. Nu trebuie să-i laşi cu această iluzie.

— Cocoşul nu va fi vândut până n-are să vină prietenul meu, don Sabas, spuse colonelul.

Îl găsi pe Álvaro în salonul de biliard, jucând la ruletă. În noaptea aceea de duminică localul era în fierbere mare. Căldura părea şi mai mare din cauza radioului pus la maximum. Colonelul se amuză privind numerele pictate, în culori vii, pe o muşama lungă, neagră şi luminate de o lampă de petrol care atârna deasupra mesei. Álvaro se încăpăţâna să piardă mizând pe 23. Urmărind jocul pe deasupra umărului acestuia, colonelul observă că îi ieşise de patru ori în nouă jocuri.

— Joacă pe 11, îi şopti la ureche lui Álvaro. Iese cel mai des.

Álvaro se uita pe masă. În jocul următor nu puse niciun ban. Scoase din buzunarul pantalonilor un teanc de bani şi împreună cu ei o foaie de hârtie. I-o dădu colonelului pe ascuns.

— De la Agustín.

Colonelul o băgă în buzunar. Álvaro juca o sumă mare

de bani pe 11.

— Începe cu puţin, îl sfătui colonelul.

— Poate că e o presimţire bună, îi răspunse Álvaro.

Câţiva dintre jucătorii vecini îşi retraseră banii de pe celelalte numere şi pariară şi ei pe 11, când tocmai începu să se învârtă roata uriaşă a ruletei. Colonelul simţi o apăsare pe suflet. Pentru prima oară trăi fascinaţia, emoţia şi amărăciunea hazardului.

Ieşi numărul 5.

— Îmi pare rău, spuse colonelul, şi, simţindu-se nespus de vinovat, urmări lopăţica verde care aduna banii lui Álvaro. Aşa se întâmplă dacă mă bag unde nu-mi fierbe oala.

Álvaro zâmbi fără să se uite la el.

— Nu-i nimic, colonele. Ar trebui să încerci în dragoste.

Pe neaşteptate trompetele de la mambo amuţiră. Jucătorii se împrăştiară, cu mâinile ridicate. În spatele său, colonelul auzi zgomotul rece şi sec al unei puşti care se încărca, îşi dădu seama, cu groază, că razia dăduse peste el tocmai când avea în buzunar foaia aceea subversivă. Se întoarse, fără să ridice mâinile. Şi atunci îl văzu, de aproape, pentru prima oară, pe cel care-i omorâse băiatul. Se afla exact în faţa lui, cu ţeava puştii aţintită spre el. Era mic de statură, cu trăsături de indian, cu pielea arsă de soare, mirosind a copil mic. Colonelul strânse din dinţi şi îndepărtă uşor cu vârful degetelor ţeava puştii.

— Pardon, spuse el.

Avu de înfruntat nişte ochi mici şi rotunzi, de liliac. Într-o clipită se simţi înghiţit de ochii aceştia, sfărâmat, digerat şi iute evacuat.

— Dumneata treci, colonele.

N-a fost nevoie să deschidă fereastra ca să vadă dacă a sosit decembrie. L-a descoperit în propriile lui oase, când tăia în bucătărie fructele pentru micul dejun al cocoşului. Deschise apoi uşa şi, uitându-se în grădină, îşi văzu confirmată intuiţia. Era o grădină minunată, cu iarbă, cu copaci, cu tot ce era în ea... chiar şi cu latrina plutind în zarea de lumină, puţin parcă deasupra pământului.

Soţia lui rămase în pat, până la nouă. Când apăru în bucătărie, colonelul făcuse deja curăţenie în casă şi stătea de vorbă cu copiii în jurul cocoşului. Trebui să facă un ocol ca să poată ajunge la maşina de gătit.

— Ia plecaţi de aici! strigă ea. Îi aruncă cocoşului o privire sumbră.

Când o veni ceasul ăla să scap de beleaua asta!

Aruncând o privire cocoşului, colonelul aprecie dispoziţia soţiei sale. Cocoşul nu merita niciun fel de duşmănie. Era gata pentru antrenamente. Cu gâtul şi cu picioarele golaşe şi vinete, cu creasta tăiată, avea un aspect obişnuit, fără pic de agresivitate.

— Mai bine scoate capul pe fereastră şi lasă-l încolo de cocoş, spuse colonelul, după ce plecară copiii. Într-o dimineaţă ca asta îţi vine să te fotografiezi.

Ea scoase capul pe fereastră, dar pe chipul ei nu se văzu nici urmă de emoţie.

— Mi-ar place să semăn trandafiri, îi spuse ea când se întoarse la sobă.

Colonelul agăţă oglinda într-un cui ca să se bărbierească.

— Dacă vrei să semeni trandafiri, seamănă.

Încercă să-şi coordoneze mişcările cu cele din oglindă.

— O să-i mănânce porcii, îi spuse femeia.

— Mai bine, zise colonelul. Trebuie să fie tare buni porcii îngrăşaţi cu trandafiri.

Se uită prin oglindă la nevastă-sa şi văzu că expresia ei rămăsese neschimbată. La lumina focului chipul ei părea modelat din acelaşi material cu soba. Fără să-şi dea seama, colonelul îşi aţinti ochii asupra femeii şi continuă să se bărbierească pe pipăite, cum făcuse mulţi ani. Soţia lui rămase multă vreme pe gânduri.

— Nu vreau să semăn trandafiri.

— Bine, spuse colonelul. Atunci nu semăna.

Se simţea bine. Decembrie îi veştejise buruienile din maţe. În dimineaţa aceea se necăji vrând să-şi pună pantofii cei noi. După ce încercă de câteva ori, înţelese că se chinuia degeaba, aşa că îşi puse tot ghetele de lac. Soţia observă.

— Dacă n-o să încalţi niciodată pantofii ăştia noi, n-au să se înmoaie deloc, îi spuse ea.

— Sunt pantofi de paralitic, protestă colonelul. Negustorul trebuia să mi-i vândă după ce au fost purtaţi o lună.

Ieşi în stradă mânat de presimţirea că în după-masa aceea avea să sosească scrisoarea. Cum mai era timp până la venirea şalupelor, merse să-l vadă pe don Sabas, la biroul lui. I se spuse însă că negustorul o să se întoarcă abia luni. Nu se descurajă, cu toate că nu prevăzuse încurcătura aceasta. „Mai devreme sau mai târziu tot trebuie să se întoarcă”, îşi spuse el, îndreptându-se spre port.

Vremea era minunată, aerul având o claritate nemaiîntâlnită.

— Tot anul ar trebui să fie ca decembrie, şopti el intrând în prăvălia sirianului Moise. Te simţi parcă ai fi de sticlă.

Sirianul Moise trebui să facă un adevărat efort ca să poată traduce ideea asta ciudată în araba lui aproape uitată. Era un oriental liniştit, cu o piele netedă şi întinsă,

mişcându-se ca unul care fusese gata să se înece. Semăna leit cu unul salvat de la înec.

— Aşa era înainte, spuse el. Dacă acuma ar fi la fel, eu aş avea opt sute nouăzeci şi şapte de ani. Iar tu?

— Şaptezeci şi cinci, spuse colonelul urmărindu-l cu privirea pe şeful poştei.

Abia atunci zări circul. Sus, pe şalupa poştei, recunoscu, printre alte obiecte colorate, o prelată peticită. Pentru o clipă îl pierdu din ochi pe şeful poştei; dori să vadă animalele circului printre lăzile îngrămădite pe celelalte şalupe. Dar nu le văzu.

— Vine un circ. E primul circ care vine după zece ani.

Sirianul Moise se convinse că ştirea e adevărată. I-o spuse neveste-sii amestecând cuvintele arabe cu cele spaniole. Femeia îi răspunse din camera din fundul prăvăliei. Sirianul spuse atunci ceva ca pentru el şi după asta îi împărtăşi colonelului ceea ce îl preocupa:

— Ascunde pisica, colonele. Băieţii o să ţi-o fure ca s-o vândă la circ.

Colonelul o porni după şeful poştei.

— Circul n-are animale.

— N-are importanţă, replică sirianul. Dansatorii pe frânghie mănâncă pisici, ca să nu-şi rupă oasele.

ÎI urmă pe şeful poştei prin bazarul din port până în piaţă. Aici auzi pe neaşteptate hărmălaia din arena luptelor de cocoşi. Abia atunci îşi aduse aminte că pentru ziua aceea se fixase începutul antrenamentelor.

Trecu pe lângă poştă fără să se oprească. Câteva clipe mai târziu era amestecat în atmosfera tulbure a arenei. Îşi zări cocoşul în centrul arenei, singur, neapărat, cu pintenii înfăşuraţi în cârpe, părând, după tremurul picioarelor, cuprins de frică. Adversarul era un cocoş trist şi cenuşiu.

Colonelul nu simţi nicio emoţie. Urmă un şir de atacuri, unul la fel ca celălalt. O învălmăşeală de pene, picioare şi gâturi în mijlocul unor ovaţii furtunoase. Izbit de

scândurile ţarcului, adversarul făcea stânga împrejur şi se reîntorcea la loc. Cocoşul lui nu atacă niciodată. Respingea doar atacurile şi cădea din nou exact în acelaşi loc. Dar de data aceasta nu-i mai tremurau picioarele.

Germán sări peste ţarc, îl ridică cu amândouă mâinile şi-l arătă publicului din tribune. Urmă o delirantă explozie de aplauze şi strigăte. Colonelul remarcă disproporţia dintre entuziasmul ovaţiilor şi intensitatea spectacolului. I se păru o farsă la care, conştienţi şi de bunăvoie, se pretau chiar cocoşii.

Privi tribunele care înconjurau arena, împins de o curiozitate oarecum plină de dispreţ. Mulţimea exaltată se năpusti peste bănci, spre arenă. Colonelul privi amestecul de feţe asudate, nestăpânite, groaznic de agitate. Erau oameni noi. Toţi oamenii care veniseră în sat de curând. Retrăi – ca într-un vis – o clipă ştearsă de pe firmamentul memoriei sale. Atunci sări bariera, îşi croi drum prin mulţimea strânsă în arenă şi se uită în ochii liniştiţi ai lui Germán. Se priviră fără să clipească.

— Bună ziua, colonele.

Colonelul îi luă cocoşul.

— Bună ziua, murmură el. Şi nu mai spuse nimic, fiindcă se cutremură simţind cât de tare bătea inima cocoşului. Se gândi că niciodată nu avusese în mâinile sale ceva care să aibă atâta viaţă.

— Nu erai acasă, îi spuse Germán, dezorientat.

Îl întrerupse o nouă ovaţie. Colonelul se simţi intimidat. Îşi croi din nou drum, fără să se uite la nimeni, ameţit de aplauze, de strigăte şi ieşi în uliţă cu cocoşul sub braţ.

Toţi locuitorii satului – oamenii din vale – ieşiră să-l vadă trecând, urmat de copiii de la şcoală. Într-un colţ al pieţei, cocoţat pe o masă, un negru uriaş, cu o viperă în jurul gâtului, vindea leacuri. Întorcându-se din port, un grup numeros de oameni se opriseră să-i asculte reclama. Dar când trecu colonelul cu cocoşul, atenţia tuturor se

concentră asupra lui. Niciodată nu i se păruse mai lung drumul până acasă.

Nu regreta nimic. De atâta vreme sătenii zăceau în toropeală, smulşi din istorie. În vinerea aceea – fără scrisoare, ca de obicei – oamenii se treziseră. Colonelul îşi aminti de timpurile de odinioară. Se văzu pe el, cu soţia şi fiul său, sub umbrele, asistând la un spectacol pe care nu-l întrerupsese nici ploaia. Îşi aminti de conducătorii partidului său, pieptănaţi cu mare grijă, cum stăteau şi îşi făceau vânt cu evantaiele, în curtea casei, în acordurile muzicii. Parcă simţi în maţe bătaia dureroasă a tobei de atunci.

O porni pe uliţa care mergea paralel cu râul şi găsi şi aici mulţimea zgomotoasă a alegerilor de altădată. Oamenii se uitau cum se descarcă circul. Dintr-o prăvălie, o femeie strigă ceva despre cocoş. Dar colonelul îşi văzu de drum până acasă, absent la cei din jur, auzind voci fără o noimă, de parcă l-ar fi urmărit ecoul ovaţiilor de la arenă.

Când ajunse acasă, în poartă, le spuse copiilor:

— Toată lumea acasă! Pe care-l prind că intră, îl iau la goană cu cureaua!

Puse zăvorul şi o porni drept spre bucătărie. Soţia lui ieşi din dormitor, sufocându-se.

— L-au luat cu forţa! strigă ea. Le-am spus că cocoşul n-o să iasă din casa asta cât o să trăiesc eu.

Colonelul legă cocoşul de piciorul sobei şi schimbă apa din ceşcuţă, urmărit de vocea nepotolită a nevestei.

— Au spus că au să-l ia chiar trecând peste cadavrele noastre, că cocoşul nu e al nostru, ci al satului întreg.

Numai după ce termină cu cocoşul, colonelul privi faţa răvăşită a femeii. Văzu, fără mirare, că nu-i inspira nici milă, nici remuşcări.

— Au făcut bine, spuse el liniştit. Şi apoi, căutându-se prin buzunare, adăugă cu o blândeţe greu de definit: Cocoşul nu e de vânzare.

Femeia îl urmă până în dormitor. Colonelul era foarte aproape de ea, dar atât de imposibil de atins, încât parcă l-ar fi văzut pe ecranul unui cinematograf.

Colonelul scoase din şifonier un teanc de bilete, mai scoase altul din buzunar, le numără pe amândouă şi le puse în şifonier.

— Aici sunt douăzeci şi nouă de *pesos*, ca să-i dăm înapoi lui don Sabas. Restul o să-i plătim când o să primim pensia.

— Şi dacă n-o primim? întrebă soţia.

— O s-o primim.

— Dar dacă n-o primim?

— Atunci n-o să-i plătim.

Găsi pantofii cei noi sub pat. Căută în dulap cutia de carton, şterse talpa cu o cârpă şi băgă pantofii în cutie, aşa cum îi adusese soţia, duminică seara. Ea nu se mişcă.

— Pantofii trebuie daţi înapoi, spuse colonelul, încă treisprezece pesos înapoiaţi amicului meu.

— N-o să-i primească.

— Trebuie să-i primească, insistă colonelul. I-am încălţat doar de două ori.

— Turcii nu înţeleg lucrurile astea.

— Trebuie să înţeleagă.

— Şi dacă nu înţeleg?

— Atunci să nu înţeleagă.

Se culcară fără să mănânce. Colonelul aşteptă până ce soţia îşi termină rugăciunea, ca să poată stinge lampa. Dar de dormit, nu fu chip. Auzi bătând clopotele „cenzurii cinematografice” şi aproape imediat – peste trei ore – semnalul de culcare. Respiraţia greoaie a soţiei deveni agitată odată cu aerul îngheţat din zori. Colonelul nu închisese încă ochii când ea îi vorbi cu o voce înceată, împăciuitoare.

— Eşti treaz?

— Da.

— Fii şi tu om cu minte la cap. Vorbeşte mâine cu don Sabas.

— Până luni nu se întoarce.

— Mai bine, spuse soţia. Aşa o să ai trei zile ca să te gândeşti.

— N-am la ce să mă gândesc, spuse colonelul.

O răcoare calmă luă locul aerului lipicios, venit parcă din octombrie. Colonelul recunoscu luna decembrie după zborul buhailor-de-baltă. Când se făcu ora două nu reuşise încă să adoarmă. Ştia însă că şi soţia lui era trează. Dădu să-şi schimbe poziţia în hamac.

— Nu dormi? îl întrebă ea.

— Nu.

Ea se gândi o clipă.

— Nu ne ţin puterile pentru aşa ceva. Gândeşte-te şi tu ce înseamnă patru sute de *pesos* la un loc.

— Până vine pensia nu mai e mult, spuse colonelul.

— De cincisprezece ani spui acelaşi lucru.

— Tocmai de aceea, spuse colonelul. Nu poate să mai întârzie.

Femeia tăcu o vreme, dar când începu iar să vorbească, colonelului i se păru că timpul rămăsese pe loc.

— Am impresia că banii aceştia n-o să-i primim niciodată, spuse ea.

— Ba da, o să vină.

— Şi dacă n-o să vină?

Nu mai găsi ce să-i răspundă. La primul cântat al cocoşilor trebuia să înfrunte iarăşi realitatea; se cufundă însă într-un somn adânc, liniştit, fără remuşcări. Când se trezi, soarele era deja sus. Soţia dormea. Colonelul repetă, metodic, cu două ore de întârziere, îndeletnicirile sale matinale, şi îşi aşteptă soţia la micul dejun.

Ea se sculă impenetrabilă. Îşi dădură bună dimineaţa şi se aşezară la masă ca să ia micul dejun, în linişte. Colonelul sorbi o ceaşcă de cafea neagră şi mâncă o

bucată de brânză şi una de turtă dulce. Îşi petrecu toată dimineaţa la croitorie. La unu se întoarse acasă şi îşi găsi soţia printre begonii, petecind.

— E ora prânzului, spuse el.

— Astăzi nu-i prânz, spuse soţia.

El ridică din umeri. Încercă să astupe câteva găuri din gard, ca să nu mai poată intra copiii în bucătărie Când se înapoie, masa era pusă.

În timpul mesei colonelul înţelese că nevastă-sa se forţa să nu plângă. Lucrul acesta, atât de sigur, îl nelinişti. Cunoştea caracterul soţiei sale, aspru de felul lui şi înăsprit şi mai mult de cei patruzeci de ani de amărăciune. Moartea fiului lor nu-i smulsese nicio lacrimă. Îl privise doar, în ochi cu reproş.

Acum femeia îşi muşcă buzele, îşi şterse ochii cu mâneca şi continuă să mănânce.

— Eşti un nechibzuit, spuse.

Colonelul nu răspunse nimic.

— Eşti capricios, încăpăţânat şi nechibzuit, repetă ea. Puse tacâmurile cruciş pe farfurie, dar, din superstiţie, le schimbă îndată. Toată viaţa am răbdat de foame, ca acum, la bătrâneţe, să preţuiesc mai puţin decât un cocoş.

— Asta-i altceva, zise colonelul.

— Ba nu! E acelaşi lucru, replică femeia. Ar fi trebuit să-ţi dai seama că sunt pe moarte, că la mine nu e vorba de o boală, ci de o agonie.

Colonelul nu vorbi până ce nu termină de mâncat.

— Dacă doctorul îmi garantează că vânzând cocoşul scapi tu de astmă, îl vând imediat. Dacă nu, nu.

În după-amiaza aceea duse cocoşul la arenă. La întoarcere îşi găsi soţia în pragul unei crize. Se plimbă de-a lungul coridorului, cu părul pe spate, răvăşit, cu braţele desfăcute, căutând parcă aerul peste şuieratul plămânilor. Se plimbă până la căderea nopţii. Apoi se culcă fără să spună nimic.

Îngăimă rugăciuni până după semnalul de stingere. Atunci colonelul vru să stingă lampa. Ea se opuse.

— Nu vreau să mor pe întuneric. Colonelul puse lampa pe jos. Începea să simtă că-l părăsesc puterile. Ar fi vrut să uite totul, să doarmă patruzeci şi patru de zile în şir şi să se trezească la douăzeci ianuarie, la trei după-amiază, în arenă, chiar în momentul în care va da drumul cocoşului să lupte. Se simţea însă ameninţat de veghea soţiei.

— Aceeaşi poveste de totdeauna, începu ea după câteva clipe. Noi răbdăm de foame ca să poată mânca alţii. De patruzeci de ani, aceeaşi poveste.

Colonelul nu scoase o vorbă până ce soţia nu făcu o pauză să-l întrebe dacă nu doarme. El răspunse că nu. Soţia continuă pe un ton aşezat, curgător, necruţător.

— Toată lumea o să câştige de pe urma cocoşului, în afară de noi. Suntem singurii care n-avem niciun ban să pariem pe el.

— Stăpânul cocoşului are dreptul la douăzeci la sută.

— Tu aveai dreptul şi la o slujbă, pe vremea când îţi puneai pielea la bătaie, la alegeri, îi replică soţia. Aveai dreptul la pensie de veteran, după ce ţi-ai pus pielea în joc în timpul războiului civil. Acuma toată lumea are viaţa asigurată, numai tu mori de foame, complet singur.

— Nu sunt singur. Mi-am dat ieri seama de asta.

Încercă să-i explice ceva, dar îl doborî somnul. Ea continuă să vorbească singură până ce-şi dădu seama că soţul adormise. Atunci se dădu jos din pat şi începu să se plimbe prin cameră. Şi continuă să vorbească.

În zori, colonelul o strigă. Ea apăru în uşă, ca o fantomă, în lumina lămpii aproape stinse.

Înainte de a se urca în pat, suflă în lampă. Dar vorbi mai departe.

— Să facem totuşi ceva, o întrerupse colonelul.

— Singurul lucru ce se poate face e să vinzi cocoşul, îi spuse femeia. Se poate vinde însă şi ceasul.

— Nu-l cumpără nimeni.
— Mâine am să încerc să obţin de la Álvaro patruzeci de pesos pe el.
— N-are să-ţi dea.
— Atunci vindem tabloul.
Femeia vorbi din nou, dându-se jos din pat. Colonelul îi simţi respiraţia cu iz de plante medicinale.
— Nu-l cumpără nimeni.
— Vom vedea, spuse încet colonelul, fără să-şi schimbe cât de puţin tonul. Acuma culcă-te. Dacă mâine n-o să putem vinde nimic, o să ne gândim la altceva.
Încercă să ţină ochii deschişi, dar îl doborî somnul. Căzu până într-adâncul unei prăpăstii fără timp şi fără spaţiu, unde cuvintele soţiei aveau un sens diferit. Dar după o clipă se simţi zgâlţâit de umăr.
— Răspunde-mi.
Colonelul nu ştiu dacă cuvântul acesta îl auzise înainte sau după ce adormise. Se lumina de ziuă. Fereastra apărea în lumina verde a duminicii. Se gândi că avea febră. Îi ardeau ochii şi trebui să facă un mare efort ca să-şi recapete luciditatea.
— Şi ce facem dacă nu putem vinde nimic? repetă femeia.
— O să fie atunci douăzeci ianuarie, spuse colonelul, perfect conştient. Cei douăzeci la sută o să ni se plătească chiar în după-amiaza aceea.
— Dacă o să câştige cocoşul, spuse femeia. Dar dacă pierde? Nu ţi-a trecut prin cap că ar putea pierde?
— E un cocoş care nu poate pierde.
— Închipuieşte-ţi însă că o să piardă.
— Mai sunt încă patruzeci şi cinci de zile până să mă gândesc la asta, spuse colonelul.
Femeia îşi pierdu răbdarea.
— Şi până atunci ce mâncăm? întrebă ea, şi-l apucă pe colonel de gulerul flanelei. Îl zgâlţâi cu putere.

— Spune-mi, ce mâncăm?

Colonelul avu nevoie de şaptezeci şi cinci de ani – de cei şaptezeci şi cinci de ani ai vieţii sale, minut cu minut – ca să ajungă la această clipă.

Se simţi pur, conştient şi invincibil în clipa în care răspunse:

— Rahat!